

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Tartalom: A szakbizottságról, lapunkról meg egyebekről. A korrektorokról és a korrektori munkálkodásról (második közlemény), Werth Lászlótól. Reflexiók a mesterszedésről meg egyebekről, R. Tóth Józseftől (második közlemény). Művészek közremunkálódása a tipográfiában (első közlemény). Apró jegyzetek a könyvnyomtatás történelméből. (A cenzura s a könyvnyomtató felelőssége. Egy világhírű nyomdász életéből.) Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1910. évre. Jegyzetek a fotolitográfiai munka köréből. Rovátkolt betűk nyomtatása merített papírosra. Munkabeosztás a könyvnyomdai gépteremben. A gépészeteshez használt betűfém tisztántartása. Nyomatványaink kiállítása Lipcse

városában, Aigner Gyulától. Egyöntetűségre való törekvés a festékiparban. A nyomtatóhengerek mozgása nyomtatás után, Münch Samutól. Könyvismertetés és egyéb apró közlemények. (Mostani füzetünk borítéka és mellékletei. Magyar Sokszorosító Műipar Részyénytársaság. Gutenberg és a fővárosi közmunka-tanács. A kézi sajtó képe mult havi borítékunkon, Kner Imrétől. Az enyv és zselatin. Fittler—Györgyi: Magyar Iparművészet. A nyomdai tanulólányok iskoláztatása. Nagy Sándor halála. Venkovits Károly regénye. A bécsi nyomdász-inasok iskolájának évzáró ünnepélye. Zala Hírlapkiadó s Nyomda Részyénytársaság. Uj nagy gyorsajtógyár Budapest. Bardotz Sándor hengerjavító műhelye. A római számok a régi könyvekben. Egy kép-

kiállítás plakátjának szövege. A reklámcinálás egy bosszantó módja.) Jegyzőkönyvek és egyéb hivatalos közlemények. (A választmány június 22-iki s július 13-iki üléseinek jegyzőkönyve. A szakbizottság június 29-iki ülésének jegyzőkönyve. Tagsági járulékok június hóról. Pénztári ki-mutatás 1909 június haváról. Tagsági for-galom június hónapban. A Könyvnyomdászok Szakköre pályázata. A csekkforgalomba való belépésünk. Főhívás a Szakkör vidéken működő tagjaihoz. A tag szórakozási alkalmi körhelyiségünkben. Fotografus kedvezménye tagjaink részére. A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai. A magyar állam nyomdászattörténelmi térképe. Szaktanfolyamaink értesítői. Hirdetések.

A szakbizottságról, lapunkról meg egyebekről.

Aki a jelen füzetben foglalt szakbizottsági s választmányi ülési jegyzőkönyveket olvassa: némi fogalmat alkothat magának a Szakkörünk benső életében forrongó — mindenesetre nemes célzatú — törekvésekről. Valamennyinek a Grafikai Szemle külső kiállításának és mellékleteinek kérdése az ütközőpontja.

A kész, kinyomtatott mellékleteket eddig minden előzetes korrekтура nélkül közvetlenül a szerkesztőséghez küldték be, amelynek elve volt, hogy semmit se utasítson vissza. Egyrészt bátorításul, másrészt pedig azért, mert nézete szerint a leggyöngébb példából is tanulhat az ember, ha kellő magyarázat fűződik hozzá. Egyebekben pedig a szélsőségig menő takarékoság vezette a szerkesztőséget mindenben.

A szakbizottság dolga volt viszont a mellékletek és a boríték elbírálása. Ebbeli ténykedésében az az elv vezette, hogy boríték meg melléklet egyaránt ideálisan mintaszerű legyen. Elvéből folyólag oly szigorúsággal bírálta el mindent, hogy már komolyan tartanunk kellett attól: rövid időn belül úgy elkedvetlenednek technikai munkatársaink, hogy aranyért sem kapunk tőlük sem mellékletet, sem borítékot. — A két elv surlódása következtében a helyzet tarthatatlanná vált, úgy hogy végtére is gondoskodni kellett valami oly megoldásról, amely egyrészt szigorúan körülhatárolja mind a szakbizottságnak, mind pedig a szerkesztőségnek a munka- s felelősségi körét, másrészt véget vet a mellékletek elfogadása s elbírálása tekintetében az újabb időkben kétségtelenül fölmerült elvi ellentéteknek.

Ezt a megoldást meghozták a közelmúlt napok, s októbertől kezdve jelentékeny változásokra lehetünk elkészülve a Grafikai Szemle kiállítása tekintetében. A szövegrész takarékoság szülte mostani dekorat-lanságának — mert a benne szerteszórt ábrák minálunk illusztrációknak tekintendők — vége szakad, s a szakbizottságnak lesz kötelessége, hogy három-havonként új lapdíszeiről meg borítékról gondoskodjék. A hirdetések szedését szintén háromhavonként tartozik fölújítani a szakbizottság, ami instruktív hatás

tekintetében nagy jelentőségű lehet. Köteles továbbá a szakbizottság havonként legalább két úgynevezett »hivatalos« mellékletet előállítani. A mellékletpályázat megmarad, azzal a különbséggel, hogy októbertől kezdve már előzetesen korrekturnak kell a pályázaton részt vevő szaktársaknak beküldeniök. Ez itt-ott tán némi nehézségbe kerül, de viszont megvan az a jó oldala, hogy a most sokakat elkeserítő utólagos ké-mény kritikák végleg meg fognak szünni. Az eddigi szedés pályázat mellett még egy nyomtatói jutalom-díjat is rendszeresített legutóbbi ülésén a választmány.

Mindez az októberi számtól kezdve lép életbe, addig minden marad úgy, mint volt eddig. Mi a lehető legjobb reményeket fűzzük az új rendhez. Szerkesztőségnek, szakbizottságnak egyaránt ki van jelölve a munka- és felelősségi köre, dolgozunk ernyedetlenül.

... Közéledik az őszi, közeledik a körbeli élet élénkebbé válásának az ideje. Talán az új alapszabályok életbeléptethetése sincsen nagyon messze. Mindenesetre már most kell foglalkoznunk azzal a kérdéssel, hogy minő úton-módon lehetnök Körünket a szak-tudományosság igazi csarnokaivá, s miképpen elégít-ményrehatóbban. Mert a Grafikai Szemle és az Évkönyv idestova már nem igen lesz erre névezett elég.

Vitaestélyeket, kiállításokat, nyomtatványmegbeszéléseket, fölolvadásokat kellene rendezni hétről-hétre, esetleg kétszer is hetenkint. A havi fölolvadás-ülések nek nincs sok értelmük: annyi idő telik el egyiktől a másikig, hogy a közömbösebb nyomdász még arról is megfélekedezhetik, hogy a Szakkör a világon van.

Az ilyen fölolvadásokkal stb.-vel ki lehetne elégíteni szaktanfolyamokra vágó, de a Tanműhelyből ki-rekedt szaktársainkat is. Mert mi sem könnyebb annál, remint hogy a Tanműhely hallgatói az általuk már meg-emészített tananyagot tovább adják a kívül álló szak-társak nagy tömegeinek. Közel kétezer tagunk közt bizonyára sok akad olyan, aki szeretettel és meleg érdeklődéssel fogadná a Tanműhelyből jövő igéket!

A korrektorról és a korrektori munkálkodásról.

(II.) Azt hiszem eleget, talán a kelleténél is többet írtam a korrektori helyiség berendezéséről. Áttérek most már egy olyan tárgyra, amely első sorban természetesen a korrektorokat érdekli, de rendkívül fontos a főnökeinkre nézve is, mert amíg nekünk a most szóba jövő dolog legfőljebb csak óriási nehézségeket okoz munkálkodásunk közepette: főnökeinknek éppen ennél fogva nagy pénzáldozatukba is kerül. Ez a dolog pedig nem más, mint az országiszerte fölbujánzó sok különféle ortográfiai bogaraskodás.

Ha van hivatott ember, aki a magyar helyesírás félszükségeiről, nagy zürzavaráról egyetmást írhat, az nézetem szerint első sorban is csak a korrektor lehet, aki úgyszólván napról-napra, óráról-óra más és más szerző »helyesírása« fölé kell, hogy — mérgelődjék.

Azt szokták mondani, hogy ahány ház, annyiféle szokás. Ez nagyon természetes, de már sokkalta nehezebben fér a gondolkodó ember fejébe az: mi lehet az oka, hogy minálunk Magyarországon — kezdve a sokszor vaskalaposnak csúfolt Akadémiától, le egészen az újdonsült riporterig — mindenki nyelvészeti szaktekintély akar lenni, s megengedhető-e, hogy ahány író illetve szerző, annyiféle ortográfia is legyen.

Sorra véve a nyomtatványokat, a napi s heti lapokkal kezdem, mint amelyek első sorban volnának hivatva a szintiszta magyarságot és vele együtt a helyesírást a mi sokféle nyelvű emberekkel megáldott hazánkban terjeszteni. Mit tapasztalunk azonban eme lapoknál? Magyarság dolgában általában kifogásolhatók a mondatszerkezeteik, s azonkívül hemzseg bennük az idegen szó. E tekintetben már annyira jutottunk, hogy ha egyes magyar lapoknak a szövegét teljesen meg akarjuk érteni: az összes idegen nyelvű szótárakat — talán még a kínait is — igénybe kell vennünk. (Egy budapesti szépirodalmi lap vezet ebben a tekintetben.) Ami pedig az ortográfiát illeti, ez mindenik lapnál más és más. A napi lapok ortográfiája különben nem okoz valami igen nagy nehézséget a korrektoroknak, mert a folytonos olvasásban belétörődik.

Nem hagyhatom azonban említés nélkül a szaklapokat, amelyek többnyire hetenkint vagy kéthetenként jelennek meg. Ezek a lapok, kevés kivétellel, valósággal átkal mind a szedőnek, mind pedig a korrektoroknak, mert bizony a főszerkesztő a legtöbb esetben nem igen törődik azzal, hogy micsoda tücskötbogarat és hogyan írt egyik-másik munkatársa, hanem amint kapja a kéziratot, azon mód adja a nyomdába; ott aztán törheti a fejét szedő és korrektor azon, hogy mit is akart tulajdonképpen az a munkatárs mondani. Helyesírásról itt persze szó sem lehet.

Annak bizonyítása okáért, hogy mennyire nehéz dolog a nappali korrektoroknak az ortográfiával megküzdieniök: áttérek a nappalonta készített egyéb fajta nyomtatványokra. Itt természetesen nem sorolom föl azokat az apró-cseprő dolgokat, amelyeknél az ortográfia nem játszik nagy szerepet, hanem igenis szölok valamit a különféle művekről és iskolakönyvekről.

Szinte hihetetlen mértékű az összevisszaság olyan nagyobb szabású műveknél, ahol több író segédkezik a mű előállításán. Mindegyik író megírja a neki kiosztott részt annak rendje és módja szerint a maga külön ortográfiájával, s átadja a kéziratot a főszerkesztőnek, aki azt átnézi és a neki nem tetsző részt törli vagy pedig átjavítja, de ezenközben valamit el-

felejt, ez pedig az — ortográfia. Meg kell jegyeznem, hogy ez az eljárás még a könnyebbik oldala a dolognak, mert a legtöbb esetben a kézirat mindjárt a nyomdába kerül, s csak ha már ki van szedve, akkor lesz az a bizonyos főszerkesztői revideálás fogantatva. Így aztán megtörténik, hogy az ily nagyobb szabású munka éppen annyiféle ortográfiával jelenik meg, ahány dolgozó társa volt a munkának. Ez tény; nemrégiben is megjelent egy oly könyv, amelynek költelességévé tették a korrektoroknak, hogy az egyes szerzők különleges nyelvérzékét tisztelgetben tartsa. Nálunk ilyesmi is lehetséges! Persze, erre azt mondanák a szerző urak: »Hogy lehet ilyen badarságot leírni! Hogy valamely könyv annyiféle ortográfiával jelenjen meg, ahányan írtak hozzá?! Hisz azért vannak a nyomdában korrektorok, s azért fizetik őket, hogy a sokféle helyesírással megírt cikkeket egyöntetűen kikorrigálják!« — Hiszen igaz, hogy ott vannak a korrektorok, de még igazabb, hogy nem a szerző urak szolgálatában állanak, hanem azért ülnek a korrektori asztal mellett, hogy ha a szedők, tessék jól megérteni: ha a szedők szednek valamit rosszul, azt javítsák ki, nem pedig hogy a szerző urak munkáját végezzék. — De nézzük csak, miképpen is korrigálódik az ilyenféle nagyobb szabású munka. Mondjuk, hogy a főszerkesztő leadja az első kéziratot a nyomdába, azzal az utasítással, hogy ilyen meg olyan ortográfiával szedjék azt. A szedők kiszedik, a korrektorok kijavítják és a hasáblevonatokat elküldik az egyes szerzőkhöz, akik azokat átolvasva, a saját ortográfiai meggyőződésük szerint korrigálják ki, majd pedig visszaküldik a nyomdába. Itt aztán a szedő a további kézirat szedésekor tanácstalanul áll, mert a kézirat átadásakor azt mondták neki, hogy ilyen és ilyen ortográfiával kell azt szednie; a korrektor pedig, látva a szerzői korrekurát, az elsőt: kezdi így továbbjavítani, míg el nem jön a második, harmadik stb. szerzői korrekurája. Így aztán, ha véletlenül többen írtak a könyvbe, bizonyára annyiféleképp is van az korrigálva. Mind e szerzői korrekurákat a szedők óriási időveszteség árán megcsinálják, míg a tördelt ívek el nem érkeznek a főszerkesztőhöz, aki, ha lelkiismeretes munkát akar végezni, átkorrigálja az egészet úgy, ahogy az ő nyelvérzéke diktálja, mert, sajna, egyöntetű, kötelező ortográfia nálunk Magyarországon nincs, sőt talán nem is lesz egyhamar. Nos, a főszerkesztő visszaküldi a nyomdába a reviziót, amely a legtöbb esetben úgy fest, akár a mákos tészta, s a szedő másodszer, esetleg tudj' isten hányadszor korrigálja azt, ami már egyszer jó volt. Sőt, hogy egészen hüen írjam le a dolgot, legtöbb esetben a szerző urak is kapnak reviziót, nemcsak a főszerkesztő, s ők aztán ismét hűségesebben visszajavítgatják az általuk leírt dolgot úgy, ahogy azt legelőször írták, s így a nyomda egyebet sem tesz, mint korrigáltat és újra korrigáltat — potyára. Mert melyik szerző akar nálunk a korrekuráért fizetni? Talán egyik sem, s ez elég rossz, mert ha nálunk is megvolna a korrekurára a rendes árszabály, bezzeg nem volna az a sok időt rabló korrigálás. A francia könyvnyomtatómesterek munka-árszabásában megvan ennek is a taksája, s ami fő: meg is fizettetik a tisztelt szerző urakkal a nyomda hibáján kívül eső korrekurát.

(Folytatása következik.)

Werth László.

Reflexiók a mesterszedésről meg egyébekről.

A Grafikai Szemle márciusi füzetében ezzel a címmel megjelent cikkben a sokszorosítás modernizálását célzó reform-eszmékkel ismerkedett meg az olvasó. Ki van e cikkben fejtve, hogy mikép képzelem el a sokszorosítás jövődő renaissanceát. Tévedés lenne azonban azt hinni, mintha a dekorációk művészibb formáiban és a festői izlés kifejezésében látnám azt a reformot, melytől a sokszorosító ipar artisztikusabb és teljesebb hatása várható. Az újítás szükségét az *anyag megmunkálása, a szerkezet s formák szerepe egymáshoz való viszonyának első sorban: értelmes és logikus megoldásában látom, s csak aztán a modern dekoratív művészet keretében mozgónak merem tekinteni.* Tagadhatatlan, hogy mégis a művészetnek jut a legnagyobb szerepe szakunkban, mert hiszen az értelmes, logikus megoldásban is sok művészet lehet, csak hogy az nem dekoratív művészet. Hogy egy kissé világosabban beszéljek, elmondok még egyetmást a sokszorosító iparról s ágazatairól, mint gépezetről.

Tiltakoznom kell az ellen, hogy bárki is azt higgye, mintha a művészi irányú sokszorosító ipar egy-egy ágazata annyit tenne, mint az egyéb. Nem. A sokszorosítás művészete nem a könyv-, akcidens-, táblázat- és hirdetés-szedés, sem a különböző nyomtatás stb., hanem mindaz együttvéve, mely ezeket az elemeket magában foglalja: a szorgalmas cselekvést, mely a sokszorosítás lelke, az értelmes és logikus szedést, melyek iparunkat főtartják; az ornamensz, emblémákat, vonalakat, színeket, mik a kiállítást képezik; a nyomtatást, amely lényege a sokszorosításnak.

Ezek közül a sokszorosító művészetre nézve egyik sem fontosabb, mint a másik, amiként a festőnek egyik szín, a zeneköltőnek egyik hang sem fontosabb, mint a többi. Talán némiképp a cselekvés értékesebb. A cselekvés rokonságban van a sokszorosító művészettel, ép úgy, mint a rajz rokon a festéssel s a dallam a zeneművel. A sokszorosító művészet cselekvésből: szedésből és nyomtatásból keletkezett.

A sokszorosító ipar mai mesterei két táborra oszlanak. Vannak *maradi tipografusok és modern tipografusok.* Az elsők a szabad irány gyermekei, akik a művészetre, az igazi tökéletességre keveset vagy semmit sem adnak; a modernnek pedig a dekoratív művészet gyermekei. A maradi tipografus nem érti azt, amit a modern tipografus. Azonban az utóbbi már is győzelmet aratott, mivel logikus kivezető útra talált. Tudta, hogy a szemét sokkal gyorsabban és sokkal hatalmasabban képes magára irányítani, mint bármely más érzéket, és hogy a látóképesség a legerősebb érzéke az embernek. Miután pedig egy kevés műértő közönséget maga köré vont, megpróbálta az érzéseiket fölkelteni. Tehát míg a maradiak kizárólag az olvasásnak, vagyis a gondolatoknak sokszorosításával foglalkoznak, addig a modernnek az érteleme mellé csatolták az *érzéket* is. Minden nyomtatványt művészi csinnal állítanak elő, az értelmet kitelhető módon kifejező emblémákkal szimbolizálják, amely ezáltal a nem érdeklődő figyelmét is fölkelti. Teszik ezt pediglen azért, mert belátták, hogy ennek híján ki nem elégítő, tökéletlen, nem teljesen művészi a produktumuk. Ez szaktársaimat — jól tudom — meglepí. Mindig ez a hatása az új dolgoknak, vagyis olyanoknak, melyek az olvasónak új dolog gyanánt tűnnek föl. Pedig úgy van, mint mondom; az ilyen

nyomtatványnak vonzóereje van, az érdeklődőt kíváncsivá teszi és a szellemileg való foglalkoztatáson kívül kisebb vagy nagyobb mértékben gyönyörködte is őt.

Alkotótehetségű nyomdászvereink már erősen foglalkoznak az értelem s érzék számára készített nyomtatványok termelésével. Arra törekednek, hogy a nyomtatványok tökéletesek legyenek. Ezek oly nagy tapasztaltságú talentumok, akiknek közreműködésével a sokszorosító ipar renaissanceát várhatjuk. Ezek legalább részben fölismerik, hogy milyen fontos szerepe van a szemlélő szemének, s majd el fogják ismerni ennek a dolognak egész nagy fontosságát. Ennek a ténynek fölismerésén kívül majd kezdenek még valami mást is megérteni, és pedig azt, hogy ők — egy párt kivéve — ez idő szerint csak mesteremberek s még nem teremtő művészek. Ha ezek a szaktársak belátják, hogy ők csak mesteremberek s magukat ki kell képezniök — nem egyszerű szedőkről szólok, hanem mesterszedő szaktársainkról — ha tehát, mondom, mesterszedőink egyöntetűen kiképeznék magukat arra a föladatra, hogy a *sokszorosító ipar minden csinjabinját tökéletesen tudják: akkor idővel a fokozatos fejlődés útján művészi iparunk elvesztett terepnumát megint visszaszerezhetné, és végre a saját alkotó zsenieink eszközeivel a sokszorosítás művészetét visszaállíthatnók a maga otthonába.* Ha valamelyik jelesebb szaktársam olyan munkát produkál, melyhez egy grafikus művész segítségét vette igénybe, akkor csak iparos, de a szakmájában azért mester. Am ha a sokszorosító eljárás helyes alkalmazásán győzedelmeskedik, annak *minden tudománya a kisujjában van:* akkor művész is lehet, s így nem fogja használni többé mások segítségét, mert a mi művészetünk önmagában is megállhat. *Azután valamely munkával úgy érhetünk el igazi tökéletességet és egységet, ha azt a vázlattól kezdve a nyomtatásig egy és ugyanaz a személy végzi.* Hivatkoznom kell itt William Morrisra, aki könyveit elejétől végig egyedül készítette, de meg is látszott azon, mert munkája kortársaiét messze fölülmulta. Ma azonban a munkamegosztás óriási, ami részben káros is. Így nem szabad többszínű nyomtatásnál engedni, hogy a gépmester válassza és csinálja meg a színt, hanem maga a szedő keresse ki a meghatározott színeket, amelyek a nyomtatvány érzésvilágával összhangban állanak, és melőlőzzön minden más színt, mely azzal össze nem illik. Mert a szín a legjobban sikerült szedést is elronthatja. Persze ezt előre meg kell csinálni vázlat alakjában, amely mindenesetre lassan és harmónikusan bontakozzék ki, hogy azon a szem megnyugodjék; s mivel a vázlat a szemnek készül, szükséges, hogy a tervezőjét, amennyire lehet, a művészi irány vezesse az érteleme és érzés világának kívánalma szerint.

Egy kicsit fölkapott bennünket a hír az ő szárnyára s bizony ma már az alacsonyabb kulturájú néposztály is tudja, hogy a szobái falán díszelgő színes képek túlnyomó része nyomtatás. Igen, ma már hatalmas színes illusztrációkat nyomtatnak könyvnyomtatási gépeken is. Hazai művészetünk jó ideig elszigetelve állott a magyar közönségtől, mert művészeink festményeihez nem juthattott: drágák voltak. A sokszorosítás útján ma már hű mását kaphatja mindenki a legszebb festményeknek, s viszonylag olcsó áron.

(Folytatása következik.)

R. Tóth József.

Művészek közremunkálkodása a tipográfiában.

(I.) Sok szó esik ujabban erről. Vonalgörbítő, cirádahalmozó, stílustalan munkának megöregedett akcidens-szedők szorongva gondolnak arra az időre, amikor valami újonnan nevelődő grafikus-művészi gárda találja megvetni lábát a nagyobb könyvnyomdákban.

S bár félelmük még nem időszerű, máris a szervezethez hatalmát akarják segítségül hívni a jövőben lehetséges invázió ellenében.

Ha már suba alatt, kávéházi diskurzusok közben annyi szó esik erről a lehetőségről, hozzászólunk mi is, bár talán nem annak a néhány szakértésünknek a szája szerint, aki az egész mesterszedői tekintélyét, mi több: tán még a kondícióját is féltik a jövőben nevelődő grafikus művészek térfoglalásától. De szükséges a megszólalásunk azért is, hogy egy kis világgosságot derítsünk e különben nem sok jóakarattal és objektivitással taglalt kérdésre.

Nézetünk e dologban az, hogy a grafikus művészek nevelését megakadályoznunk egyrészt képtelen ostobaság volna, másrészt meg nem is lehetne, mert ezt a korszak hatása alatt az állam el fogja végezni, akár tetszik ez a mi maradi mesterszedőinknek, akár nem. Az Iparművészeti Iskola keretében létesülő grafikai szakosztály ügye véglegesen el van határozva, s abban nevelődni fognak grafikus művészek, még ha anatómával sujtjuk is az egész intézményt. Az a kérdés, hogy Szakkörünk a kísérleti nyomda kölcsönadását illető szerződését jövőre bizonyos kedvezmények fejében megújítja-e vagy sem: nem sokat számít; a grafikus művészeknek megjelenését semmi esetre sem késeletlenné.

Röstelljük, hogy ilyen kicsinyes naivitással kell tárgyalnunk ezt a kérdést, de megteesszük, hogy mindenki megérthesse, s így vége szakadjon annak a sok botor és teljességgel alaptalan, vad kombinációnak.

A grafikus szakosztályban nem betűszedőket meg gépmestereket fognak képezni, hanem olyan rajzoló-

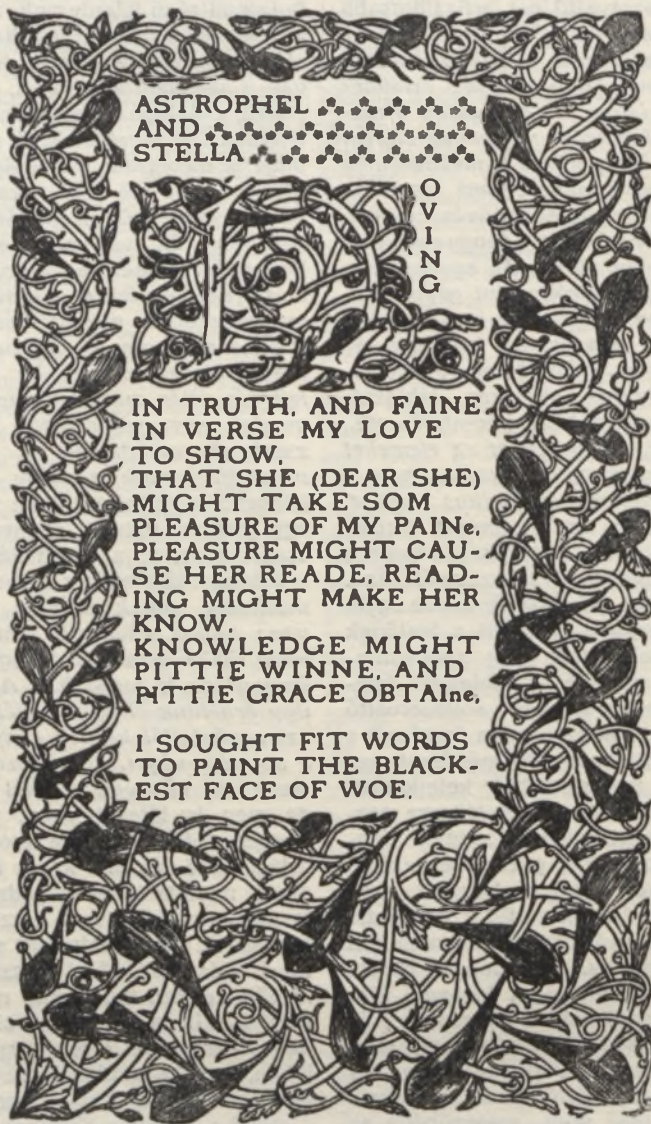
művészeket, akiknek specialitásuk lesz a nyomtatásra alkalmas művészi rajzok elkészítése. Akik tehát könyvdszettek meg illusztrációkat, litográfiai terveket, fametszeteket, rézkarcokat stb. fognak csinálni, és semmiesetre sem okoznak konkurrenciát a

könyvnyomtatás technikai munkásainak. Valamely ú. n. kísérleti nyomdának a szakosztályon való megléte csakis a szó szoros értelmében vett kísérletezés szempontjából jöhetne számításba, s így főnökeinknek sem kellene tartaniok valami erről az oldalról jövő üzleti versenytől.

Hogy a grafikus művészek a tipográfiával is foglalkozzanak: nem akadályozhatjuk meg; a művészetnek a nyomdákba való bevonulása ellen küzdeni különben is képtelenség. Ha szükség lesz rája, minden ágálás ellenére is alkalmazni fognak a nagyobb könyvnyomdákban grafikus művészeket. Gazdasági veszedelem nincs a dologban. Kicsiny mértékben már úgys fölkarolták itt-ott ezt a rendszert, s nem egy jelentékenyebb nyomtató-intézetünknek immár meg is van a maga benfentes művésze. Az Athenaeumnak például Basch Árpád, a Riglergyárnak Helbing Ferenc. Hornyánszkyék még tovább mentek, s grafikai rajzolókat neveztek ki akcidensfaktoroknak. Sem a szervezet, sem pedig az egyes nyomdászember soha kárát nem vallotta a művészek köz-

remunkálkodásának. Hasznát annál többet. A tanműhelyi nyomtatványtervezési elvek például máris széles körökben hódítottak híveket. Még azok az akcidenssedőink is, akik valami oknál fogva elégedetleneknek vallották magukat a tanműhelyi eredményekkel szemben: még azok is az ottan leszürodött elvek szerint igyekeznek készíteni nyomtatványtervezeteiket.

Hogy bármely művész-ember — még a leggyöngébbje is — valaha versenytársa legyen az általános értelemben vett betűszedőnek: nagyon-nagyon valószínűtlen dolog. Nem számítva a jövedelembeli különb-

séget: napközi szabadságát nem áldozza föl semelyik. A szabadság, a naphosszant való szemlélődés, múzeum- és kiállításjárás éltető eleme a művésznek; ha reggeltől estig tartó nyomdai munkára fogják: el-sorvad a tehetsége és tudása. A művész-ember hivatásánál fogva nyomon követi a szépművészetek terén mutatkozó minden legcsekélyebb haladást, s tudomást vesz az e téren mutatkozó minden aprólékos mozzanatról is. Ebből tudásával s rajzolóí meg festői készségénél, valamint esztétikai neveltségénél fogva stílusosan dolgozik, s bármicsoda újabb irányzatok merüljenek is föl az alkalmazott művészetek keretében: ő azokat úgyszólván rögtönösen át tudja vinni akár a könyvnyomtatásba, akár a grafikai sokszorosító iparágak bármelyik más ágazatába. Erre a nyomdász-ember nem képes, pedig ez elől kitérni teljességgel lehetetlen. A nyomdászolat oly előkelő ága az ipari művészetnek s anynyira át kell éreznie s hűségesen tovább adnia a művészeti élet lüktetését, hogy a professzionátus illusztráló meg dekoráló művészeknek a nagyobb nyomda-intézetekben alkalmazása mostan is majd hogy nem szükségszerű dolog.

Könyvnyomtatónknak, sajnos — egyrészt a túlságosan hosszú munkaidejük, másrészt egyébirányú elfoglaltságuk miatt — kevés az alkalmuk arra, hogy a művészeti mozgalmakról tudomást szerezzenek. Hozzájárul ehhez, hogy a legújabb idők művészeti kiállításai ingyenesen nem tekinthetők meg. A Képzőművészeti Társulat, a Nemzeti Szalon, a Miénk stb. a nyomdász-ember zsebéhez mérten viszonylag elég borsos belépő-díjakat szednek. Szóval: a művészetek demokratizálásának ez a nagy akadálya szintén hozzájárulhat ahhoz, hogy a különben iparkodó és értelmesebb mesterszedő ne

igen emelkedhessék föl arra a magaslatra, amelytől kezdve a »grafikus művész« titlust megérdemelhetné.

Elvéve azonban mégis fölemelkedik ide majd egy-kettő. Látjuk ezt immár a tanműhelyi munkálkodás eredményéből is, aminek alapos megtekintése után bárki is tisztába jöhetett affelől, hogy két-három hallgató a legjobb uton van a grafikus-művészi pályára felé.

A nyomdász-emberben általában hatalmasan ki van

fejlődve a kritikai szellem. Ami csak elébe kerül: mindennek a gyöngye oldalát keresi. Így vagyunk a művészek közremunkálkodásával is: ha művész-ember tervezte bármimemű nyomtatvány kerül is a kezünkbe, nem az ideát, az eredetiséget, a kor esztétikai fölfogásának visszafükrözését keressük benne, hanem belekapaszkodunk valami apró-cseprő technikai tévedésbe, s azt nagyra fúván, kiöntjük a fűrészvizet gyerekestül. Részlet-látó emberek vagyunk, nem látjuk a fától az erdőt, egy-két rosszul avagy csak szokatlanul alkalmazott sortól a művészi munka egységes és stílusos voltát meg egyébkép való szépségeit. Ez az oka annak, hogy a művészi munkát illetőleg általában nem nagyon kedvező a nyomdászai körök hangulata.

Szakítani kell már egyszer ezzel a régi rossz szokásunkkal. Ha művész-ember tervezte könyvnyomdai munka kerül a kezünkbe, ám vegyük észre rajta az esetleges hibákat, de ne mulasszuk el ama művészeti elvek és sajátosságok fölismerését sem, amelyek a sablonos tipográfiai termékektől elütővé s a kor esztétikai fölfogásának megfelelően széppé teszik a művet.

Jelen füzetünkben megkezdjük egy sereg művész-ember csinálta nyomtatványnak, könyvdísznek stb. a bemutatását. A főntebb óhajtott módon való objektív megbeszélést és tanulságkeresést a jövő óra hagyjuk.

Apró jegyzetek a könyvnyomtatás történetéből.

A cenzura és a nyomdász felelőssége.

(I.) A cenzura intézményének csíráját jóval a könyvnyomtatás föltalálása előtti időkben megtalálhatjuk. Jogok adományozásából fejlődött át lassankint jogtípró intézménnyé. A könyvárúsokat például már a könyvnyomtatás föltalálását századokkal megelőzően az egyetemek és az egyház oltalma alá helyezték, amivel hallgatólagosan együtt járt az utóbbiak fölügyeleti joga is a kiadványok tartalmát stb. illetőleg.

Mint boldog emlékű Faulmann Károly írja, a párizsi könyvkereskedők 1275 december 8-án királyi rendeletben utasítottak arra, hogy évenként vagy két évenként, avagy mikor az egyetem azt megkívánja: tegyenek esküt a könyvek vétele, megőrzése, kiállítására és eladása dolgában való hű s becsületes viselkedésükre. Amennyiben esküjüket megszegnék s csalást követnének el, nemcsak hogy az egyetemi oltalommal járó kedvezményeket veszítsék el, hanem tiltassanak el egyszersmind a könyvkereskedéstől is.

1323-ban újabb királyi rendelet foglalkozott a párizsi könyvkereskedők ügyeivel, kimondván, hogy száz franknyi biztosítéki összeget tartoznak befizetni az egyetem pénztárába. S ebben megtalálhatjuk a mi szégyenletes hírlapi kaucióknak is a legrégebbi őseit.

A könyvnyomtatókkal mindjárt eleve mint könyvkereskedőkkel bántak el, az egyetemek védelme és egyszersmind cenzurája alá helyezve őket. 1479-ben már külön pápai rendeletek utasították a pápi hatóságokat a nyomdák működésének szigorú ellenőrzésére. Berthold mainzi érsek 1486 július 4-én elrendelte a németre fordított könyvek előzetes cenzuráját, s ugyanezt tette 1499 november 12-ikén Hermann hesseni érsek is. VI. Sándor pápa pedig 1496-ban szigorú rendeletet adott ki az eretnek tanításokat magukban foglaló művek terjesztésének akadályozására.

A cenzura barbárságig menő szigorítása a reformáció kezdetével függ össze. 1515 október 17-ikén szögezte ki Luther a maga kilencvenöt pontból álló iratát a bűnbocsátó levelekkel való kereskedés ellen, s 1521-ig már annyi hívője támadt, hogy bátran ellenszegülhetett V. Károly császár a wormsi birodalmi gyűlésre szóló idézésének, ahol valószínűleg úgy bántak volna el véle, mint Konstanzban Husz Jánossal, akit tudvalevőleg megégettek. A nürnbergi birodalmi gyűlésen erre 1522-ben Chierigati bíboros megtette ama híres indítványát, amely szerint a cenzura előzetes engedelmé nélkül nyomtatott könyvek koboztassanak el és égettessenek meg, a nyomtatójuk pedig a legszigorúbban büntetessék. Ezt a pápai követelést azonban mindössze csak két-három katolikus német fejedelem, továbbá az osztrák Ferdinánd, a későbbi német császár és magyar király, teljesítették.

Az utóbbinak egy 1528 július 28-án kelt rendelete, amely a magyarországi reformáció üldözése közben is szerettek hivatkozni, kimondja, hogy az eretnek tanításokat magukban foglaló könyvek nyomtatói és elárúsítói — mint konkolyhintők és csábítók — vízbefojtással büntetessenek, az általuk terjesztett könyvek pedig égettessenek meg. E szigorú rendelet meg lehetős akadályos volt annak, hogy a reformáció az örökös tartományokban nem igen tudott megerősödni.

Németországban ebben az időben egymást érték a cenzurát szigorító birodalmi gyűlésbeli határozatok.

Augsburgban például 1530-ban kimondták, hogy minden könyvön rajta kell hogy legyen nyomtatójának teljes neve, valamint a nyomtatási hely megjelölése is. Ennek a törvényparagrafusnak tulajdonítható az impresszum használatának általánosabb elterjedése.

A német protestáns államokban nem sokat törődtek a birodalmi gyűlés határozataival, a katolikusokban azonban — így Bajor- és Szászországban — szó szerint vették azokat. Herrgott János könyvnyomtatót Münzer Tamás egy iratának lenyomtatása miatt Lipcsében lefejezték, segédelt pedig lenyomtatásuk miatt bebörtönözték.

Legtovább ment szigorúság dolgában az augsburgi birodalmi gyűlés 1548-ban, kimondván, hogy a tilos könyvek birtokosai kárpadra vonassanak annak megállapítása végett, hogy ki volt az illető könyv szerzője, nyomtatója, illetőleg elárúsítója. Hogy azonban melyek ezek a tiltott könyvek: az iránt meglehetősen tájékozatlanság uralkodott mindaddig, amíg egy 1564 március 24-ikén kibocsátott pápai bullával meg nem jelent a legelső »Index librorum prohibitorum«.

1570-ben a speieri birodalmi gyűlés már nem elégedett meg a cenzura szigorításával, hanem kimondta, hogy tipográfiai műhely csak a fejedelmek székhelyén és egyetemmel bíró városokban tűrhető meg. Ágost szász herceg be is csukatta rögtön az országában levő tipográfákat, csak a lipcseieket, wittenbergieket és drezdaiakat hagyva meg, de esküt tételre az itteni nyomtatókkal, hogy eretnek írást nem nyomtatnak ki.

A cenzura vadságának érdekes bizonyítéka az a rendelet, amelyet I. Vilmos bajor választó-fejedelem 1580 augusztus 1-én adott ki. E szerint: *akinek birtokában eretnek könyv található, oly szigorúan büntetessék meg, hogy sok ezer ember vegyen róla elrettentő példát. Ha pedig valaki meghal, hagyatékát a hatóságok vizsgálják meg, s ha eretnek könyvet találnának közte, az örökösökre mérték ki azt a büntetést, amely különben az elhunytat érte volna.*

Ennél brutálisabb és igazságtalanabb eljárást képzelnem sem lehet. A katolikus egyház szempontjából azonban hasznos volt, mert megmentette az egész akkori Bajorországot a reakciónak s katolicizmusnak.

Franciaországban szintén a papság volt a cenzura fő letéteményese. Egy 1521-iki rendelet megtiltja a könyvnyomatóknak, hogy a párizsi teológiai fakultás előzetes átvizsgálása és jóváhagyása nélkül bármiféle könyvet is kinyomtatassanak. De a párizsi egyetem teológusait ez még mindig nem elégítette ki; 1533-ban fölterjesztést intéztek I. Ferenc királyhoz, hogy a mindenfelől szorongatott katolikus vallás érdekében tiltsa meg a könyvnyomtatás gyakorlását Franciaországban. A király évekig ellenállott e noszogatásnak, de végre is engedve, 1534 január 13-ikán kiadta hírhedt parancsát a *Franciaország területén levő összes könyvnyomdák fölakasztás terhe mellett való rögtöni becsukására*. Most azonban a parlament állott a sarkára, s csakhamar sikerült is rávennie a királyt, hogy sérelmes rendeletét visszavonja. Úgy rendezték ekkor a tipográfia ügyét, hogy a könyvnyomtatást királyi szabadalomhoz kötötték, s tizenkét cenzort bíztak meg az előzetes cenzura gyakorlásával. 1538-ban behozták a köteles példányok intézményét is.

II. Henrik francia király nagyon szigorúan bánt a könyvnyomtatókkal. A párizsiakat például arra kényszerítette, hogy a latin negyedben lakozzanak. Meg-

újította ezenkívül a régi cenzurái rendeleteket, azzal a toldással, hogy minden könyvben benne kell lennie az impressumnak és — legelől — a párizsi teológiai fakultás jóváhagyásának. Az ő uralkodása idején két előkelő könyvnyomtatót, Morel Jánost és Lhomme Mártont, megégettek, többet pedig menekülésre készítettek. Utóda, IX. Károly e tekintetben sem volt különb nála. 1561-ben elrendelte, hogy a *pamfletek nyomtatóit, terjesztőit és elárúsítóit az első esetben megkorbácsolással, a másodikban már halállal büntessék*. Az ő uralkodása idejére esik a rémes emlékü Szent-Bertalan-éjtszaka, amelynek több könyvnyomtató is áldozatul esett. A jeles Wechellus András, kinek utóda Magyarországon is: Tejfalun, Somorján meg Kőszegen nyomdászokdta, ekkor menekült külföldre.

A franciaországi cenzura nemcsak a könyv tartalmára, hanem a kiállítására is vonatkozott. I. Ferenc 1539 augusztus 31-ikén elrendelte, hogy a könyvek méltóan állíttassanak ki; papirosuk jó, betűjük szép legyen s sajtóhibák ne legyenek bennük. Külön fölügyelők voltak megbízva azzal, hogy a nyomdákat időnkint sorra járva, a kopott betűket és rossz papírost elkobozzák. Ha hiba esett valamelyik oldalon, újra kellett nyomtatni az illető levelet. A hanyag korrektorokat ezenfelül szigorúan meg is büntették. Hogy a »tettes« személyét ki lehessen puhatolni, a rendelet megkövetelte az »imprimatur«-nak meg a korrektor aláírásának a korrekturnára való rávezetését.

Angolországban VIII. Henrik hozta be 1530-ban az előzetes cenzurát, majd pedig eltiltotta a külföldi könyvek bevitelét. Aki e rendelet ellen vétett: máglyára került. Mária királynő 1555-iki proklamációjában lázadóknak tekintéssel és a hadi törvények alkalmazásával fenyegette meg mindazokat a könyvnyomtatókat, akik »istentelen és izgató« könyvek nyomtatására vetemednének, s ugyanezt a büntetést helyezte kilátásba azok ellenében, akik az ilyen könyveket olvassák. 1556-ban a könyvkereskedők társasága szabadalmat kapott, s egyszersmind jogot is arra, hogy a könyvnyomtató-mestereket és általában a könyvnyomtatást illetőleg rendeleteket bocsáthasson ki.

Erzsébet királynő megerősítette 1559-ben a könyvkereskedők társaságának eme szabadalmát, s elrendelte, hogy senki se merjen bárminő tárgyú s nyelvű könyvet is nyomtatni a nélkül, hogy vagy az ő, vagy a titkos tanács, vagy a canterburyi és yorki érsekek, avagy a londoni püspök engedelmét előzetesen kikérné. 1566-ban a csillagkamara bocsátott ki rendeletet, kimondván benne, hogy aki királyi engedelem nélkül merészel bármit is kinyomtatni: fogságba vetessék, s a könyvnyomtatást többé ne gyakorolhassa; a könyvkereskedők társasága által kiküldött megbízottaknak pedig joguk legyen a nyomdabeli összes csomagokat átvizsgálni. Végül minden könyvnyomtató adjon biztosítékot arra nézve, hogy a rendeleteknek aláveti magát, a bírságokat megfizeti és a kiküldött felügyelőket hivatásuk gyakorlásában lehetőleg segíti.

1585-ben adta ki Erzsébet királynő a maga legszigorúbb rendeletét. Ebben egyrészt megerősítette a korábbi rendeleteket, másrészt kimondta, hogy *Londonon kívül nem szabad sehol sem sajtónak lennie, kivéve Cambridgeben egynek és Oxfordban egynek; új nyomdát azonban Londonban sem szabad mindaddig nyitni, amíg a túlságosan nagy számban levő nyomdászok annyira meg nem fogyatkoznak, hogy a canterburyi érsek vagy a londoni püspök megengedhetők vélelmezi a nyomdanyitást. Aki az érsek vagy püspök előzetes engedelmét nem szerzi*

meg valamely nyomtatványához: hat hónapra szigorított börtönbe vetendő; aki a főnálló törvények ellen izgató valamely iratot nyomtat ki: természetesen még súlyosabban büntetendő. A könyvkereskedők társasága kiküldötteinek joguk van nemcsak a könyveket, hanem a sajtót s betűket is esetleg elkobozni.

A cenzura réme tehát Angolországot sem kímélte meg a tizenhatodik században, s a vallási bigottságnak meg fanatizmusnak bizony ott is elég szép számmal akadtak áldozatai a könyvnyomtatók köréből. [*Svájc nyugati vidékén már 1535 körül győzedelmeskedett a reformáció, de azért ne gondoljuk, hogy ott nem ismerték volna a cenzurát: Kálvin hívei éppen olyan türelmetlenek voltak vallási dolgokban, akár a pápisták, s mert a könyvnyomtató mindig az ütközőponton állott az eseményeknek, holmi apró-cseprő teológiai nézeteltérés miatt nagy szorongatásokat kellett egyik-másik nyomdásznak — köztük a párizsi egyetem üldözése elől menekült Estiennének — kiállani.*

Németalföldön V. Károly 1550-iki rendelete eltiltotta a szentírást vitató iratok kinyomtatását; akik ez ellen vétettek: *javaik elvesztésével és esetleg halállal voltak büntetendők; a férfiak halálbüntetését lefejezésben, a nőket máglyára-vetésben vagy elevenen való eltemetésben állapította meg ugyanez a rendelet.*

Spanyolországban az uralkodóház meg a papság már kezdtől fogva anyagi kedvezményekkel tette hűséges csatlósáivá a könyvnyomtatókat. A cenzurát különben a szent inkuizíció gyakorolta, amelynek sok ezernyi áldozata között a titokban dolgozgató zsidó könyvnyomtatók közül is találhatunk jó néhányat.

Ugyanílyen voltak a viszonyok *Olaszországban*. ahol a rengeteg főmegű papság meg az inkuizíció már eleve lehetetlenné tett minden reformációs törekvést. Az inkuizíciót magát különben szigorított cenzurának tekinthetjük, amely nemcsak a sajtó-, de még a gondolatszabadságot is mindenképpen üldözte.

Törökországban II. Bajazid szultán 1483-ban *halálbüntetés* terhe mellett tiltotta el a könyvnyomtatást.

Magyarországon a könyvnyomtatást — mint tudjuk — Karai László budai prépost honosította meg 1472-ben, még pedig valószínűleg királyi segedelemmel. A tizenötödik században egész bizonyossággal csak két nyomtatvány jelent meg Magyarországon, s így cenzuráról sem lehet beszélni. A tizenhatodikban országgyűléseink nem állapítottak meg semmiféle sajtórendőri intézkedést, a cenzura azonban megvolt, s egyik-másik könyvnyomtatónkkal kálváriát járattak.

Huszár Gált például a győri káptalan 1558-ban mint eretnek könyvek nyomtatóját vádolta be Ferdinánd királynál, s menekülnie kellett, mert különben az osztrák örökös tartományokban érvényben levő sajtóügyi rendelet alapján menthetetlenül bebörtönözték volna. Kassán a városi tanács rendeletére el is fogták, de két hónap múlva a nép kiszabadította börtönéből. 1653-ban Károly királyi herceg, 1665-ben Miksa király bocsátott ki ellene elfogató parancsot, még pedig magyar törvény nemlétében egyedül az osztrák sajtóügyi intézkedések alapján. Bornemissza Péter lutheránus szuperintendens nemcsak reformátorokdásáért, hanem könyvsajtójáért is üldözték, nyomtatójával, Mancskovics Bálinttal egyetemben. 1579-ben börtönbe is vetették Bornemisszát. Mint Ballagi Aladár írja, ez időtáiban már mind gyakrabban találkoztunk az üldözésekkel, különösen a Nagyszombat és Esztergom közt levő Felső-Dunamelléken. Bornemissza éppen ezen a tájon működik, körülvéve a túlnyomó ellenségtől. Miként Luther, míg szükségét látta,

lovagvárákba rejtözve, György úrfi névvel óvta meg biztonságát: Bornemissza, mikor üldöztetése tetőpontra hágott, úgy látszik, hasonló útfesztől ellenfelei számára, sajtója alól kikerült egyik munkájára készakarva hamis dátumot tett. Ezt egy pápista ellenfele, Perneszi András, több ízben szemére is vetette.

Amint említettük, cenzurára nem volt törvényes jogcím Magyarországon. A nyugati határszélen is csak az osztrák örökös tartományokban érvényes rendeletek alapján üldözték a protestáns térítőket s könyvnyomtatókat, de legtöbb esetben kellő siker nélkül. Keresni kellett tehát olyan ürügyet, amelynek segítségével nyomatékossáiban lehetett volna üldözni a sajtó lovagjait. A katolikus klérus bábáskodása mellett kisütötték, hogy a *nyomdaalapítás római császári jog, s a nagyszombati katolikus nyomda könyvein olvashattuk is az erre az engedelemre való hivatkozást.*

Ismét Ballagi Aladárra kell hivatkoznunk, akinek »A magyar nyomdászat történelmi fejlődése« című, külföld-tanulmányokon alapuló műve néhány érdekes adatot sorol föl a cenzurának Magyarországon való meghonosítását illetőleg. Azt mondja egyebek között, hogy nálunk is, ahová csak az uralkodó keze elért, tényleg gyakoroltatott a cenzura. Bizonyosság erre az a körülmény, hogy 1564-ben a pozsonyi lakosok könyvei különös kegyelemből fölmentettek a cenzurálás alól, noha Oláh Miklós érsek nagyon ellenezte.

1570-ben II. Miksa ismét mint római császár rendelkezett Magyarországi jogai felől is, midőn megparancsolta, minálunk csakúgy, mint a szent birodalomban, hogy *minden könyv, rőpirat, füzet vagy bármely nyomtatvány a szerző és könyvnyomdász nevével, valamint a nyomtatási évszámmal legyen ellátva, s együttal kimondta, hogy felsőbb engedelem nélkül minden nyomda fölszerelése és működése tiltva van.*

II. Rudolf az alkotmányos követelményeket — szo-

kása ellenére — már inkább tekintetbe vette, amennyiben 1584 augusztus 15-ikén kelt rendeletét azzal akarta indokolni, hogy Magyarországon a könyvnyomdai szabadalom királyi jog. Ennek erejénél fogva a *királyi szabadalom nélkül működő nyomdákat, tehát a nagyszombati kivéve valamennyit, megszüntetni parancsolta. Más szóval ez azt jelentette, hogy szűnjék meg a huszonhét protestáns műhely, s virágozzék továbbra is az egyetlen katolikus, a nagyszombati.* Azonban — mint Ballagi írja — ez is minden fogat nélkül, írott malaszt maradt. Az országos viszonyok alakultak akképpen, hogy nem lehetett végrehajtani. Mindössze az volt a hatása, hogy a nagyszombati kiváltságolt nyomda fölvirágzását elősegíté.

Egy világhírű könyvnyomtató életéből.

E hó 10-ikén volt negyven éve, hogy az ausztriai nyomdászok büszkesége, *Auer Alajos* örök álomra húnnya le szemeit. Életfolyása olyan tűneményes, hogy bárkit is bizvást érdekelhet. Welsben született 1813-ban, s ugyanott tanulta a nyomdászatot. Kütűnő nyomdász létére egyéb tanulmányokról sem feledkezett meg: francia és olasz nyelvtanokat írt, akárcsak a mi Boch-Árkosynk. 1841-ben a bécsi udvari és állami nyomda igazgatójává nevezték ki, s ettől fogva ő lett egyik vezető csillaga az európai könyvnyomtatásnak. Mindenben keddeményező és újító igyekezett lenni. Saját tipométriái rendszere is volt, s a nagy bécsi nyomda betűkészletét e szerint öntötte újjá. Ugyane rendszer alapján rendezte be a lembergi és *temesvári* állami nyomdákat is, amely utóbbi volt a magva a mostani államnyomdánkknak. »Naturselfstdruck« elnevezéssel új művészi sokszorosító eljárást talált ki, megkísérelte a végnélküli papirosról való nyomtatást stb. Megírta az udvari nyomda történetét is.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1910. évre.

A magyar könyvnyomtatók ez a maga nemében páratlan almanachja huszonötödik évfolyamát éli. Egy negyedszázadon át hív tükre volt a magyarországi nyomdászat állapotának s őszinte tolmácsa nyomdászaink szakbeli törekvéseinek. Külső és belső kiállítása dolgában néhány esztendő óta akkorát fejlődött, hogy még a külföld nyomdász-empóriumaiiban is szinte türelmetlen érdeklődéssel várják a megjelenését.

A huszonöt-esztendőös becsületes mult, a folytonos fejlődés és emelkedés elve kötelez bennünket arra, hogy minden erőnket összeszedve, az anyagi korlátok szabta határokon belül a lehető legjobbat s legszebbet teremtsük elő az Évkönyv huszonötödik kötetével.

Eddigi kilátásaink várakozásón fölül jók; a szövegrészbeli dolgozatok valóságos gyöngyszemei lesznek a szaktudományosságának, a tanulságos és szép mellékletek száma előreláthatólag jóval fölül fogja múlni a tavalyiakét, a könyvdísz kérdését páratlanul ügyesen sikerült megoldania a tervezésével megbízott Kun Mihály szaktársunknak, a nyomtatást pedig a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság fogja végezni új, az Évkönyvhöz méltóan modern meg szép betűkről.

A kötet tartalmának igen fontos és minden könyvnyomtató szempontjából rendkívül hasznos része lesz a Könyvnyomdászok Szakköre és az Iparművészeti Iskola által közösen fentartott Nyomdászati Tanmü-

hely tanítási anyagának összefoglalása. Tiszta képét fogja ez adni mindamaz irányító elveknek, amelyek a könyvnyomtatás megmodernizálása érdekében eddigé világszerte jóknak s keresztülvihetőknak bizonyultak, és amelyeknek alapos megismerése minden nyomdásznak önmagával szemben való kötelessége. A Tanműhely tanítási anyagának emez összefoglalásán kívül természetesen seregestül lesznek olyan dolgozatok is az Évkönyvben, amelyek egy-egy technikai vagy egyéb kérdés megvilágítása avagy eldöntése tekintetében megbecsülhetetlen értékűek a mesteriségét csak némileg is szerető könyvnyomtatóra nézve.

Amikor mindezt a magyar könyvnyomtató-világnak bejelentjük: előfizetést nyitunk a Magyar Nyomdászok Évkönyve november hó közepén megjelenő kötetére. Az előfizetés összege 3 korona Budapesten s a vidéken egyaránt. Ez az összeg szeptember hó közepéig 20—30 filléres részletekben is letörleszthető. Aki azonban július hó 1-től Körünkbe beiratkozott, s tagsági illetekeit rendesen fizeti, a Grafikai Szemlén kívül ingyen kapja meg az Évkönyvet is. Megjelenés után 4 korona lesz a Magyar Nyomdászok Évkönyvének az ára, Budapesten éppen úgy, mint a vidéken. Olcsóbban a tanulóknak sem adhatjuk az Évkönyvet.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából; *Novák László, szerkesztő.*

Apró jegyzetek a fotolitográfiai munka köréből.

A grafikai sokszorosító művészetek között a praktikusság szempontjából a legelőkelőbb helyek egyikét foglalja el a fotolitográfia. A mi magyar nyelvünkön azonban ennek a kiváló sokszorosító ágazatnak is — mint annyi másnak — úgyszólván teljességgel hiányzik még az irodalma. Azt hisszük tehát: szívesen veszük szakértársaink, ha a következőkben nagy általánosságban megismertetjük egy kissé az eljárást.

A fotolitográfiában három munkálkodási szakaszt különböztethetünk meg. Az első maga a fotográfiai főlvétel; a második a fotográfiai reprodukción át-vitele a köre, illetőleg cinkre; a harmadik végre az utóbbiakról való nyomtatás, s mint ilyen, egyáltalában nem különbözik a közönséges könyvomástól.

Az először említett két munkálkodási szakaszt illetően azt a lényeges különbséget találjuk a litográfia meg a fotolitográfia között, hogy az utóbbinál a tollal vagy akárminő más eszközzel való rajzolás avagy vésés helyébe a fénynek fotokémiai hatása lép.

Ami az első munkálkodási szakaszt, a fotográfiai főlvételt illeti, csak annyit jegyzünk meg, hogy ez legcélyszerűbben az úgynevezett »nedves« kollódiუმ- eljárás segédelmével történik, nem pedig a természeti főlvételeknél most általánosan használt zselatin-szárzalemezekkel. Az utóbbiakkal való munkánál ugyanis a negatívon nem elég mélyek és zártak az alap meg a tónusok, s a vonalak sem eléggé tiszták.

Bővebben főlősleges is itt ezt a munkálkodási szakaszt ismertetnünk, mert hiszen a nagyobb üzemek állandóan foglalkoztatnak képzett fotografust, és a kisebb könyvnyomdák is rendszeres hivatásos fotografussal csináltatják a negatívot vagy az átnyomatásra már teljesen alkalmassá tett fotográfiai levonatokat is.

Az átnyomtató-eljáráshoz a következő eszközökre van szükségünk: egy közönséges könyvnyomdai festékező hengerre 12—16 centiméter hosszúságban; egy festékes köre, ami helyett valami vékonyabb litográfiai követ vagy egy fára szögezett cinklemez is használhatunk; egy deszkára, amelyen a kópiák befestékezése történik. Leghelyesebb egy olyan deszkát használnunk, mely egy hosszabb meg egy rövidebb darabból van horonnyal összekötve; így a kópia a horony hézagába becsíptethető. Festékezéskor a hornyot a festékező henger súlya összeszorítja, s így a belecsíptetett papiros rögzítve marad. Az idáig említett tárgyakon kívül szükségünk van még egy palettakésre, egy üveg terpentín-olajra, egy üvegecske litográfiai átnyomtató-festékre meg valamicske vattára.

A fotolitográfiai átnyomtatás lényege abban áll, hogy kromátzselatinnal vagy kromátalbuminnal fényérzővé tett papirost a fotográfiai negatív alatt megvilágítunk, s rögtön utána befestékezve, hideg vízben előhívjuk. A legtöbb litografus Husník-féle fotolitográfiai átnyomtató-papirost használ e munkájához, amely jóformán minden jelentékenyebb szaküzletben kapható.

Ennek a papirosnak zselatinréteg az alapja, s a kép főlvételére való réteg tojásfehérjéből van rajta. Úgy teszik fényérzővé, hogy egy rész ketted-kromsavas kálinak tízenhat rész vízben való oldatán úsztatják. Az említett oldathoz négy rész spirítuszt és ezenfelül annyi folyékony ammoniákot is öntenek, hogy az egész oldat citromsárga színű lesz. Az oldat természetesen egész elsőtűtített helyiségben tartandó. A fehérjés papirost mindössze csak harminc másod-

percig tartják a káli-oldat fölszínén; levéve onnan meleg-léghezamos sötét helyen száradás okáért föl-akasztják. A gyors megszáradás igen fontos dolog, mert lassú száradás esetén meg szokott ráncosodni a papiros fényérző fölülete. A megszáradt papirost pléhdobozba zárva, hat, esetleg nyolc napig tarthatjuk el.

Ha már most a fotográfiai negatívról másolni akarunk, a fényérző papirosból levágunk egy akkora darabot, amely öt centiméterrel szélesebb s tízzel hosszabb a másolásra váró tárgynál; e papirosdarabot a közönségesen használt másolókeretbe tesszük, a negatív réteges felére, s úgy, hogy a papiros három széléből egyenkint két és fél, a negyedik széléből pedig hét és fél centiméter álljon ki. A megvilágítási idő közvetlenül napfénynél 1—3 percig, közvetettnél 10—60 percig terjedhet, föltéve, hogy a negatív jó.

Ha a másolat már elég erős, sötét helyiségben kivesszük a rámajából, s még mielőtt fejlesztenők: befestékezzük. Majd megtisztogatjuk egy terpentimbe mártott rongydarabbal a festékes követ, valamint a festékező hengert. A palettakéssel borsoszemnyi festékadagocskát kenve a festékes köre, kevéske terpentint csöppentünk hozzá s addig kevergetjük, amíg egészen hígga nem lesz; ha ennyire jutottunk, a festékező hengerrel jól eldörzsöljük a festéket a kövön.

A másolatot most a már említett deszka hornyába csíptetjük, s addig hengereljük, de mindig csak egy irányban, míg a terpentim el nem párolog, s a másolat egész fölülete vékony és egyenletes festékréteggel nincsen bevonva. Nagyon vastagnak e rétegnek azért nem szabad lennie, mert különben a másolat festéke az átnyomtatáskor túlságosan fekete és vastag vonalakat ad. Ugyanez a baj állhat különben elő, ha nagyon zsíros és puha festéket használunk. A tapasztalt könyvnyomdászok ezért ügyel arra, hogy az átnyomtató-festék viasszal jól meg legyen keményítve. Mentől keményebb a festék, annál élesebb szok lenni az átnyomat.

Befestékezés után már világosan láthatónak kell lennie a képnek; ha nem így áll a dolog, bepermetezzük az egészet terpentinnel, s újra hengerelgetjük a képet, amíg csak szárazza nem lesz a festék.

Ha ezzel a munkánkkal is készen vagyunk, a másolatot tíz-tizenöt percre tiszta hideg vízbe tesszük. Ez idő elteltével üveglapra helyezzük, de a képével fölfelé, s nedves vattával óvatosan dörzsölgetjük. Ezt nevezik előhívásnak. Ha e munkánk közben a festék a kép fehéren maradandó részleteiről eltávolodik, a vonalakon azonban erősen tapad: folytassuk a vattával való dörzsölgetést mindaddig, míg a legfinomabb részletek is tisztán elő nem tűnnek. Könnyen megtörténhetik azonban, hogy a festék a fehéren maradandó helyekről sem akar eltávolodni, ami azt jelenti, hogy hibát követtünk el az exponálásakor: túlságosan soká volt a másolat a fénynek kitéve. Ha ennek a hibának az ellenkezőjét követtük el, vagyis rövidebb ideig exponáltunk, mint kellett volna: onnan tudjuk meg, hogy nemcsak a fehéren maradandó részletek helyéről távolodik el a festék, hanem a rajzról is.

A fotolitográfianak — mint már az eddigiekből is kitűnik — a most ismertett munkálkodási szakasz a legkényesebb és legnehezebb része. Ami ezen kívül esik: a mechanikai értelemben vett átnyomtatás, valamint a könyvnyomdászati való nyomtatás módja már oly közismertesekek, hogy tán főlősleges róluk szólni.

Rovátkolt betűk nyomtatása merített papirosra.

A finoman rovátkolt betűfajtáknak merített papirosra való nyomtatása sok nehézséget szokott okozni a gépmesternek, pedig a legtöbb esetben könnyű szerrel segíthetünk a bajon: egyszerűen nyirkossá tesszük a nyomtatásra váró merített papirost. A finom rovátkolású úgynevezett mágnásbetű nyomtatása különben is nagy figyelmet és gondosságot igényel; a maga természetes finomságával kell visszaadódnia a papirosra, nem szabad tehát sem sok festéket venni hozzá, sem pedig erős nyomást alkalmaznunk.

A papiros nyirkosítását illetőleg jó, ha az este történik, úgy hogy reggelre megkezdhezzük a nyomtatást. Ha a munka sürgőssége miatt erről nem lehet szó, a következőképpen ajánlatos eljárunk: Hat-hat

ívet vagy kartonlapot megnedvesítve, hat-hat száraz lapot teszünk közbe, s az egészet valami nem túlságosan súlyos nehezzel leszorítjuk. Egy-két óra elteltével az íveket átrakosgatva összekeverjük, hogy a nedvesség egyenletesebben eloszoljék bennük.

A nyomtatást akkor kezdjük meg, mikor a papiros még meglehetősen nyirkos állapotban van. A festék-adagolásnak természetesen nagyon mérsékeltnak kell lennie; a festéket különben a nyirkos papiros egyszerűen fölszívja, úgy hogy az eltörlődésétől nem kell tartanunk. Mindenesetre azonban nem árt, ha simítatlan makulatura-papiros közé rakjuk a már megnyomtatott íveket. Ezeket aztán végezetül a teljes megszáradásig esetleg könnyedén be is préselhetjük.

Munkabeosztás a könyvnyomdai gépteremben.

A géptermekben való diszponálás nem gyerekjáték, bár sokan könnyű dolognak tartják. Igen alapos technikai ismeretek kellenek első sorban is hozzá, hogy a legkényesebb esetekben is megtaláljuk a helyes kiviteli módot, s azonkívül teljesen tisztában kell lennünk a gépek s az alkalmazott munkaképességével.

A gépek észszerű kihasználásának fontosságáról minden könyvnyomdátó meg van győződve, s akárhány nyomdában főképpen a gépek produkcióját veszik minden jövedelmezőségi számításnak az alapjául.

A diszponálást azonban minden tekintetben meg kell könnyíteni; első sorban azzal, hogy idejekorán tudtára adják a főgépmesternek a gépterembe érkező formákra vonatkozó adatokat. E tekintetben a művezetőség néhol nem jár el helyesen; például ahol az úgynevezett zacskórendszer dűvik: a nyomtatásra vonatkozó adatokat is zacskóstu, mindenestül odaadják a szedőnek, s ott is maradnak azok, míg a szedő a munkájával egészen el nem készül, s míg a szállítási terminust a közvetlen közelben nem érjük. Ekkor aztán hirtelenében leadják az egészet a gépmesternek, kellemetlen zavarba ejtve őt véle, különösen ha összes gépei éppen sürgősebb avagy kényesebb munkával vannak elfoglalva, s ha még a papi-

ros előteremtéséről és megvágatásáról is néki kell gondoskodnia. Talán úgy lehetne legegyszerűbben segíteni e bajon, hogy a zacskó fölíratának pontos másolatát egyidejűleg leadjuk a géptermi vezetőnek is.

Igen szükséges volna a gépterem vezetőjének minden egyes sajtóvásárlás alkalmával való megkérdezése. Mert a célszerűtlen berendezkedés sok tekintetben akadály a helyes diszponálásnak, s a gépek jó megválasztása nagyság és nyomdátó-képesség dolgában egyik legfő biztosítéka a vállalat jövedelmezővé tételének. Különösen a gépek nagyságát illetőleg főnöki körökben az a nézet van elterjedve, hogy mentől nagyobb gépeket ajánlatos vásárolni, mert ezeken »mindent meg lehet nyomtatni«. Arról azonban meg szoktak feledkezni, hogy a nyomtatványok legnagyobb része kisebb terjedelmű, s hogy az ilyen nagy gépek kétannyiba is belekerülnek, mint a kisformátumos gépek, kezelésük körülményesebb, kettőszerte, sőt háromszorta akkora hajtóerőt igényelnek, térfoglalásuk nagyobb, s rendszeren lassúbb járásúak a kicsiny gépeknél. A kettős berakás és a kettős forma nyomtatása csak ritkán vehető igazán előny számba, s legtöbb esetben csak arra alkalmasak, hogy túlon túl megnehezítsék a diszponálás munkáját.

A gépszedéshez használt betűfém tisztántartása.

A szedőgépeknél használatos betűfém kellő összeállításra igen fontos dolog. A fémnek könnyen folyós-nak kell lennie, tehát mindenesetre több cinnel kell tartalmaznia, mint a közönséges stereotípiái fémnek. A mellett pedig a fém egyes alkotó részének tisztán kell földolgozva lenniök. A tisztántartás már a szedőgépés üzemből alkalmazott munkásoknak a dolga.

A gépszedő már rendszeren a maga érdekében is bőségesen gondoskodik erről, s különösen ügyel arra, hogy olvasztáskor a fém ne legyen túlhevítve, mert ennek a cinn elpárolgása, majd pedig porózus öntés és a fém elsalakosodása volna a mulhatatlan következménye. Ez különben kicsiny mértékben a rendszeres hőfoknál is megtörténik, s ezért időről-időre föl kell

frissítenünk a fémeket. A tisztátalanság könnyen megboszulhatja magát a szedőgépés üzemnél. Első sorban túlságosan sok salak képződik ilyenkor, ami tömördek boszuságot okozhat a gépszedőnek. A már kinyomtatott gépszédést ennél fogva a lehető legalapossabban meg kell tehát tisztíttatnunk, mielőtt újra beolvasztanánk. Hogy a soroknak ekkor egészen száraznak kell lenniök: magától értetődik. Sok helyt az a szokás, hogy a gépszédést, mielőtt a szedőgép üstjébe vetnék: egy nagyobb üstben előbb átöntik. Erre azonban nincs okvetlenül szükség. A sorok pedánsságig menő gondossággal való megtisztítása esetében egész bátran közvetlenül magának a szedőgépnek olvasztóüstjében történhetik meg a beolvasztás.

Nyomtatványaink kiállítása Lipcse városában.

Külföldön még meglehetősen általános az a nézet, hogy a magyarországi könyvnyomtatásnak vajmi alacsony a színvonala. Az e téves fölfogás eloszlatására egyesegyedül hivatott Könyvnyomdászok Szakköre, sajnos, egy csöppnyi törekvést sem tanusított eddig abban az irányban, hogy a külföldi, vagy legalább a szomszéd ausztriai és németországi szaktársakat fölvilágosítsa a magyar könyvnyomtatás való állapotáról. Így tehát a külföldön tartózkodó magyar szaktársakra hárul az a föladat, hogy néha-napján megdöntsék

a külföldieknek a mi munkálkodási módunkról táplált rossz véleményét. Legutóbb egy Lipcsében tartózkodó derék földink, *Altmayer János* nagy nyilvánosság előtt s nagy apparátussal fölfegyverkezve próbálkozott meg e föladattal. Mint a budapesti régibb szaktanfolyamoknak buzgó hallgatója, elég alapos bepillantást nyert a magyar nyomdász szakbeli életébe, s mert ezenkívül igen szépszámú nyomtatványokból álló gyűjteménnyel is rendelkezik: sikeresen felelt meg ama föladatának, hogy hamisítatlan, tiszta képet adjon a magyarországi könyvnyomtatás állapotáról.

A kiállítás a kéthetenként szokásos előadó-esték egyikén volt meg a Typographische Vereinigungnak a Johannistalban levő termében, még pedig mintegy háromszáz szaktárs jelenlétében. Az estén ott láttuk az egyesület egész vezetőségén kívül Lipcse város közismert legjobb szakerőit. A kiállított nyomtatványok jobbra különféle akcidensmunkák voltak, s rajtuk kívül ott láttuk

a Magyar Nyomdászok Évkönyve legújabb köteteit, a Grafikai Szemle néhány füzetét stb. is. Ügyes elrendezés révén minden a lehető legjobban érvényre jutott.

Altmayer szaktárs a kiállítással kapcsolatos fölolvadásában vázlatosan megösmertette a magyarországi könyvnyomtatás fejlődését az első nyomda keletkezésétől kezdve egészen a mostani időkig. A kiállításra áttérve, hangsúlyozta, hogy az összes munkák nyomdászkezből származnak a grafikus művészek bármilyen közreműködése nélkül, valamint azt is, hogy egy szálíg a gyakorlati életből vannak merítve. Foglalkozott továbbá a Könyvnyomdászok Szakkörével, valamint ennek szaktanfolyamaival, tiszta képet tárva munkásságukról német szaktársaink elébe. Elkülönlítve mutatta be a budapesti és a vidéki munkákat, úgy szintén az újabbakat meg a régebbieket. Különben fölkererte a lipcsei szaktársakat a nyomtatványok bírálátra, mondván, hogy a magyarokat ez igen érdekelné.

Ennek az óhajításának a jelenlevők a legnagyobb

mértékben eleget is tettek; a bírálatban mindjárt elismerték a magyar nyomdászat igen magas színvonalát. A külföldet járt szakemberek tanításai eredményesültek; néhány év alatt igen szép sikert értek el fáradozásuk jutalmául, ami a régebbi és jelenlegi nyomtatványok összehasonlítása által tűnik ki. Nagyon tetszett a Magyar Nyomdászok Évkönyvének egyöntetűsége, továbbá némely más olyan munka is, amelynél a szedő a sorok elrendezése által igyekezett hatást elérni. Mint ilyeneket, különösen megdicsérték

egy üzleti kártyát meg egy kétszínű árjegyzékbortéket, amelyek igazán mintaszerűek voltak. Az egyik fölszólaló, Schuster szaktárs, e munkák után itélve, némely szedőt oly fejlődöttnek tart, hogy rövid idő alatt grafikai művésszé képezhetné ki magát. Pschera szaktárs, a Typographische Vereinigung elnöke, örömeinek adott kifejezést, hogy a lipcseieknek alkalmuk van más országbeli nyomdászok munkáit is bírálat alá venni. A magyar kollegák nyomtatványait általában igen jóknak találja. Idézi a nagy Goethe mondását: »Das Zeichnen ist das beste Mittel zur Selbstbildung«, de egyszersmind a figyelmébe ajánlja magyar szaktársainak, hogy a rajzolás nem annyira cél, mint inkább önképzési eszköz legyen a szemükben, mert a szedőnek a szedés a hivatása, s így nem szabad a rajzolóművésszel konkurálnia. Bizonysos hímszemináriszatos borítékokat játéknak nevez, s világért sem ajánlaná az utánzásukat senkinek.

A többi fölszólalónak általában az volt a véleménye,

mintha a tipográfiai félszedségek korát még nem éltük volna át; az individuális hajlam rajz nélkül is kifejezésre hozható a nyomtatványon. Úgyszintén kifogásolták a színmegválasztást, amely sok helyütt nagyon édeskés és nem harmónizál a papirossal. Elhangzott továbbá az a vélemény is, hogy a magyar könyvnyomtató igen-igen nagy hazafi lehet, mert nemzeties ornamentumait szerfölött gyakran alkalmazza. A német izlésnek ez a dís nem felel meg, a betűöntök ornamentális anyaga a lipcseiek szerint jóval alkalmasabb a nyomtatványok művészi díszítésére. Neubert gépmester szaktárs — a grafikai akadémia egyik tanereje — nyomtatástechnikai szempontból vette bírálat alá a kiállított gyűjteményt. Szerinte minden nyomtatványunk jó és gondos kivitelű; nyomtatni itt sem igen tudnák különben, de a színézést illetően a tört színeket kellene jobban alkalmazni. Kifogástalanoknak látszanak a háromszínnymatok, de a véleményalkotáshoz az eredetieket is kéne ismerni. A. Gy.

Egyöntetűsége való törekvés a festékiparban.

Érdekes és egyszersmind rendkívül hasznos vállalkozás híre érkezik Németországból. Egységes német ú. n. »színikönyvek« a létrehozatalát tervezik.

A dolog különben nem egészen új. Már 1905-ben alakult Nürnbergben bizottság arra, hogy a festék- és festékanyag-kereskedelemben, festék-előállításban és festék-földolgozásban elharapódzott szertelenségek ellen küzdjön. A bizottság elhatározta, hogy megcsinálja a német színikönyvet, végét szakítva ezzel annak az elnevezés-, összetétel- és sajtóságbeli tömérdek zavarnak, ami a művész-, mázoló- és nyomtatófestékek dolgában ma már szinte tűrhetetlen. A munka kidolgozásában természetesen részt vesznek az összes érdekkörök. A könyvnyomtatást és a grafikai művészeteket érintő résznek kidolgozását Seliger Miksa, a lipcei grafikai és nyomdaipari akadémia művészlelkű s nagy tudású igazgatója vállalta magára.

A munka alapjául egy már tavaly elkészült összeállítás szolgál, amely a festékkereskedelemben használt ilyenforma elnevezéseket magyarázza: alap-, keverék- és kivonatos anyagok, hamisított és szépített festékek, pótló festékanyagok stb. Kiterjeszkedik továbbá az anyag-, minőség- és árnyalatmegjelölésekre, a festékek fantázia születe elnevezéseire meg a színonimákra. Az előmunkálatok céljára szolgáló összeállítás egyszersmind kijelenti, hogy a kereskedelemben használatos eredeti és kétségtelenül egy és ugyanazt az anyagot jelentő festék- és festékanyag-elnevezéseket semmi körülmények közt sem volna szabad egyéb anyagok és pótló szerek elnevezéséül használni. További kijelentése e munkának, hogy az ilyen elnevezésű festőanyagok és festési szerek tisztáknak és valódiaknak tekintendők, mihelyt nincsen rajtuk határozottan megjelölve, hogy keverve, »elvágvá« avagy szépítve vannak. A gyárosok, kereskedők és fogyasztók, tehát az összes érdekkörök szempontjából egyaránt üdvös volna, ha az elkészítésre váró egyöntetű, szélteben ismert és jól használható festéknévjegyzékben az összes kevert, elvágott s szépített festékeket e tulajdonságukra nézve külön-külön megjelölnék. — A főntebb említett bizottság legközvetlenebb föladatainak most azt tekinti, hogy a festészeti, mázoló és nyomdai technikákban eddigelé használt festékeket a maguk különböző megjelöléseivel lajstromba foglalja, s véglegesen megállapítsa azokat a fogalmakat, amelyeket az egyes elnevezéseken értenünk kell. E végből kérdőíveket küldött széjjel az összes a dologban érdekelt cégeknek stb. Kérdőívet kaptak a színes nyomtatásban gyakorlott

német tipografusok ismertebbjei is. Maguk az íveken foglalt kérdések annyira tanulságosak s annyi minden következtethető belőlük, hogy okvetlenül szükségesnek véljük az egyes kérdéseknek az ideiktatását:

1. Minő följegyzésre érdemes tapasztalatokat tett ön a nyomdafestékek és nyomtatópapirosok fényállóságát illetőleg? — 2. Az talán önnek is a véleménye, hogy ma túlságosan sok a festékünk (kevert festékünk tudniillik alapfesték helyett), s hogy ez a sokaság csak megnehezíti nyomtatás idején a színmegállapítás dolgában való kölcsönös megérthetést? 3. Nem-e az önnek is a véleménye, hogy jó volna egy kisebb, de állandó színskálát, illetőleg palettát tartanunk, amelyből a kevert tónusokat mi magunk állíthatnók össze, s amely paletta a lehetőségig meg egyezné a művészi festékek palettájával (tehát amivel a nyomtatás céljára való eredetiek készülnek)? 4. Fontosnak tartja-e ön a festékek fényállóságát és tisztaságát? — 5. Óhajtja-e ön, hogy a nyomtatás fölvetelére szolgáló anyag szintén fényálló színezéssel láttassék el, hogy tehát a papírgyáros is megbízható festőanyagokkal dolgozzék, s ez anyagokról, valamint fényállóságukról gyártmányain fölvilágosítást adjon? 6. Kívánja-e ön, hogy az árú pontosan az legyen, aminek a fölirata mondja, vagyis hogy például terra di Siena helyett ne kaphasson valami pótló anyagot? 7. Óhajtja-e ön, hogy a festékes dobozok címkéjén az is meg legyen mondva: minő festékekkel nem szabad az illető festéket keverni? (Pl. a cinóbernél, amely a párizsi késsel stb. nem keverhető.) — 8. Kívánja-e továbbá, hogy pótlékok (faggyú, viasz stb.) ne kevertessenek a festékekhez? — 9. Amennyiben ilyen pótló anyagokat mégis tartalmazna a festék, kívánja-e annak a címkén való tüzetes megemlíttését? 10. Éppen így: kívánja-e annak a címkén való megemlíttését, hogy szurrogátum-, elvágott vagy szubsztrahált festék, pótló festékanyag vagy szépített festék van-e a dobozban? — 11. Kívánja-e ön, hogy valamely festéknek összes színonimáit vagyis párhuzamos neveit fölvegyék a színikönyvbe, s hogy ebben a festékek lényegéről, tartósságáról, keverhetőségéről és oldhatóságáról, más anyagokkal szemben való viselkedéséről, a festék feldolgozásához szükséges kötőanyagról, a festék használhatóságáról, sajtóságairól stb. könnyen áttekinthető fölvilágosítás adassék?

Amennyiben magyar szaktársaink egynémelyike is fáradtságot venne magának ahhoz, hogy a főntebbi kérdésekre megfeleljen: nézeteit — amennyiben nem ütközik nehézségbe — leközzöljük esetleg magunk is.

A nyomtatóhengerek mozgása nyomtatás után.

Számos gyorsajtnak megvan az a hibája, hogy a nyomtatóhenger a nyomtatás bevégezése után még kisebb vagy nagyobb mozgást végez. Ez természetesen elég nagy baj, minthogy finomabb munkákat az ilyen hiba miatt nem lehet kifogástalanul előállítani. A baj okozóját nem valami nehéz dolog megtalálnunk; egy kis vizsgálat után rá kell jönnünk, hogy a nyomtatóhenger csapágyai ki vannak kopva. A kopáson mi magunk ugyan nem segíthetünk, de a nyom-

tatóhenger fölösleges mozgását még ebben az esetben is megszüntethetjük. A csapágyak felső részét egyszerűen kivesszük, s lenn mind a két oldalon annyit reszelünk le belőlük, amennyi szükséges ahhoz, hogy a csapágy a tengelyen teljesen megfeküdjék. Ha a csapágyrészek annyira távol esnek így egymástól, hogy egyáltalában nem érintkeznek többé: nem baj; fő dolog, hogy a felső csapágy és a tengely közt hézag ne maradjon. *Müncz Samu.*

Szóval Gutenberg nem kap utcát Budapesten. Nem szabad tradíciót sérteni. Pedig a nyomdászok nem akarták a tradíciót bántani. A Kölcsey-utcának névváltoztatását nem kívánták, pedig házuk a Kölcsey-utca is nyílik. De a Bérkocsis-utca is tradíció. Az imádott tradíciók nem engedik, hogy a régi, derék, jóhangzású Bérkocsis-utca kivesszen. A főherceg Sándor-hoz sem lehet hozzányúlni. Elvégre az mégis csak főherceg s nem holmi szimpla nyomdász-ember.

Lehet, hogy azért is haragusznak az urak Gutenbergre, mert a betűt juttatja eszükbe. Ha nem a nyomdászat atyamestere volna, hanem valami kortes, asztaltársasági elnök vagy a közmunka-tanács tagja, bizonyosan hamarabb jutna utcához Budapesten.

A Független Magyarország is megemlékezett a dologról, egyebek közt a következőket mondván:

»Gutenbergnek a világkultúrában tiszteletre méltóbb neve van, mint a székes főváros törvényhatóságában helyet foglaló városatyák összességének. A történe-

lemnek csak egyetlenegy Gutenbergje van, s mindazok, akik nem tudják e név történelmi jelentőségét, igazán méltók arra, hogy akár adócenzus, akár választás révén helyet foglaljanak Budapest törvényhatóságában. Ama törvényhatóságban, amely legutóbb tartott ülésén elutasította azt a kérelmet, hogy a főváros egyik utcáját, netán közterét, kereszteljék át Gutenberg nevére. A bölcs testület úgy találta, hogy Gutenberg neve rosszul hangzik, s ezzel a megokolással állotta útját annak, hogy Budapesten a kultúra egy óriási emlékének ilyen formában áldozzanak. — A Könyvnyomdászok Szakköre követte el azt a tapintatlanságot, hogy ezt a szégyenteljes határozatot provokálta. A nyomdászok a Főherceg-Sándor-téren egy milliónál nagyobb költséggel Gutenberg-palotát emeltek. Ez a monumentális épület nemcsak a fővárosnak válik díszére, de a jó öreg Gutenberg is

megelégedetten legeltetné rajta a szemét, ha véletlenül arra felé vinné az útja. Most pedig azzal a kéréssel fordult a Szakkör a főváros törvényhatóságához, hogy a Bérkocsis-utcát vagy a Főherceg-Sándor-teret nevezze el az örök emlékü Gutenbergről. A főváros törvényhatósága szívesen tett volna eleget a kérésnek, de úgy találta, hogy rosszul hangzik a Gutenberg név. Séríti a füleket. Különösen a nagy füleket. Hogy az ördögbe ne sértené, amikor azok a fülek tisztára magyar nevekre berendezett dobbal bírnak. Igazán, még csak az hiányzik, hogy idegen hangzású nevekkel csúfítsák el Budapest utcáit! A Karpfenstein-, Ranolder-, Staffenberger-, Semmelweis-, Wahrmann-, Flor- és Donati-utcák között hogy illeszkednék el a Gutenberg-utca? — No és a Rombach-utca? Az öreg kócsagtollas, kemény kuruc Rombach Simi egyenesen megfordulna a sírjában, ha Gutenberget olyan megszüntetés érné, mint amilyenben őt részesítették.

Arról nem is beszélünk, hogy egész sereg magyar utcánk meg közterünk van, amelyek így hangzanak: Koronaherceg- (Kronprinz), Főherceg-Sándor- (Erz-

herzog Alexander), Práter-, Örömvölgy-, Pattantyú-utca. Koronaherceget nem ismerünk. Ez szolgál fordítása a németnek, tiszta germanizmus, amely azonban egyáltalán nem sérti a városatyák fülét. De nem ismerünk főherceg Sándort sem. A Főherceg-Sándor-teret avagy a Bérkocsis-utcát egész bátran elkeresztelhetnék volna Gutenberg nevére. A bérkocsisok pedig mivel szereztek érdemeket arra, hogy utcánéval tisztelik meg őket? — Gutenberg halhatatlan marad törvényhatóságunk nevetséges határozata ellenére is. Pesti utca nélkül is kimagasló alakja lesz mindörökké a kulturhistóriának, ha mindjárt nagyot rúgott is önmagán — és nem a histórián — Budapest bölcs magisztrátusa. A fül, a nagy fül diadalt aratott.»

A kézi sajtó képe mult havi borítékunkon.

A következő levelet hozta a posta: »Kedves jó szerkesztő úr! Megkaptam a juniusi Grafikai Szemlét, igaz, hogy csak ma, július 3-án. El is olvastam benne a bíráló bizottság jelentését a melléklet-pályázatról. — Ismerhet már kedves szerkesztő úr annyira, hogy tudhatja, hogy nem utazom pályadíjakra, de még csak elismerésre sem, mert minden munkámat legelső sorban »magamnak« csinálom, s a »tegnapiakat« egészen más szemmel nézem »ma«, mint amilyen »tegnap« néztem. Ez aztán annak az oka, hogy soha semmiféle munkámmal megelégedve nem vagyok, s így nem vagyok egészen megelégedve a Grafikai Szemle mostani borítékjával sem. Ezért sem nem bosszant a bizottság döntése, sem a hiúságot nem sérti. De mégis szót kell emelnem ellene azért, mert egyik passzusa olyan színben tüntet fel, mintha nem végeztem volna alapos munkát akkor, mikor azt a borítékot csináltam. A kérdéses passzus a követ-

THE HOLY WELL.

As it fell out on one May morning,
And upon one bright holiday,
Sweet Jesus asked of his dear Mother
If he might go to play.

To play to play sweet Jesus shall go,
And to play pray get you gone,
And let me hear of no complaint
At night when you come home.

kező: »A nyomóprés nem természetes, mert alsó része aránytalanul rövidebb a felsőnél, holott a valóságban ez megfordítva van.« — Mikor a címlapot megterveztem, éppen azért, mert alapos munkát akartam végezni, újra átnéztem a Faulmannál és az 1903. évi Évkönyvben található összes kézisajtó-rajzokat, pusztán azért, hogy az általam emlékezetből rajzolt sajtó méreteit ellenőrizsem. S ime azt tapasztaltam, hogy a rajzolt sajtó teljesen megfelel a Jobst Amman és a Jodocus Badius féle sajtóknak, amelyek az összes ismert sajtóképek között a legbiztosabb rajztudást árulják el, s általában a sajtót olyannak is képzeljük, amilyenek azt Jobst Amman rajzolta. A »valóságról« olyan határozott módon beszélni nem lehet, amint ezt a bíráló bizottság teszi; legföljebb csak »valószínűségről« lehet szó, miután biztosan nem lehet tudni, hogy a kézi sajtó milyen volt. Ez a »valószínűség« pedig a Jobst Amman sajtója mellett szól, mert az ő sajtója van a legrészletesebben megrajzolva; mind ellenálló képesség, mind konstrukció szempontjából az ő sajtója látszik a legjobbnak; a rajznak magának a valóságosságát pedig az támogatja, hogy az ismert

összes egykorú sajtórajzok készítői között a Jobst Amman rajz- és perspektíva-tudása a legnagyobb. Hogy az én *emlékezetből* rajzolt sajtóm is az övéhez hasonlít legjobban, az megint csak azt bizonyítja, hogy az ő sajtójának kell a legjobbnak lenni, mert akkor, amikor én először tanulmányoztam Faulmann, még nem gondoltam arra, hogy nekem valamikor kézi sajtót kell majd rajzolnom, s mégis az összes sajtórajzok között önkéntelenül ép az az egy maradt meg az emlékezetemben. — A Jobst Amman sajtóján a fundamentum magassága az egész sajtó magasságának egy harmadán valamivel alul van, ellenben az én sajtómon a fundamentum a sajtómagasság egy harmadán *egy centiméterrel feljebb van*. Tettem pedig ezt azért, hogy az egész sajtó súlypontja nagyon mélyen ne legyen, mert ez az egész kompozíció egyensúlyát megbontotta volna. Miután pedig a Jobst Amman sajtója van általában legjobbnak elismerve, elfogadhatjuk ezt »valóságának«. — Én a kompozíció érdekében eltértem a valóságtól *fölfelé*, a bíráló bizottság pedig rám fogja, hogy eltértem attól *lefelé*. Kinek van már most igaza? Hiszen ha azt a fundamentumot még egy centiméterrel feljebb vittem volna, akkor az a fundamentum a »valóságban« körülbelül száz-húszszázharminc centiméter magasságban volna. Ez pedig képtelenség. A mi itteni le-
húzó-présünk most kilencven centiméter magas és a személyzet rövidebbre nőtt tagjai így is »fentellik«, ahogy mifelénk mondják. — Mind-
ezt azonban pusztán az igazság kedvéért mondom el. Talán nem török be érte a fejem.

Kner Imre. <

Az enyv és zselatin.

Ez a két anyag mind használtabbá válik a sokszorosító iparban. Úgy készítk mind a kettőt, hogy állati bőrt, csontokat, ínakat vízben hosszabb ideig főznek; a bőr stb. egy része ekkor föloldódik, s a folyadék kihülés alkalmával ruganyos kocsonyává alszik meg. A kocsonyát kisebb darabokra vágva ritka hálón megszárlítják. Ha az enyv közé kevés ólomfehéret vagy bóraxot kevernek, erősebben ragad. Az így készített nyvet orosz enyvnek nevezik. Ha a forró enyvbe kevés ecetsavat öntenek, kihülés után is folyékony marad, s folyékony enyv elnevezéssel irodai és háztartási célokra használják.

Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet.

A Magyar Iparművészet most megjelent ötödik füzeté a magyar művészetnek velencei otthonát mutatja be, a »magyar házat«, amelyet Maróti Géza épített a veneziai kiállításon. A számos képhez, amelyek az épület külsejét és belső díszítését, intérierjeit ábrázolják, *Czakó Elemér dr.* és *Zambra Alajos dr.* írtak

ismertető szöveget. Utóbbinak cikke a tekintélyesebb olasz lapoknak a magyar házról és a kiállításról írt kritikáit ismerteti. Lengyel Géza cikke ama közös utakat jelöli meg, amelyeken az iparművészet s képzőművészet törekvései összetalálkoznak és együttesen szolgálják egy közös művészeti kulturának érdekeit. A Magyar Iparművészet az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak évi tíz korona tagsági díj fejében illetményként jár; előfizetési díja ugyanannyi. Melegen ajánljuk e gondosan szerkesztett, magas színvonalú, szép folyóiratot olvasóink figyelmébe.

A nyomdai tanulóányok iskoláztatása.

A közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy a még iskolaköteles korban lévő, vagyis tizenötödik évüket még be nem töltött tanulóányok — mindaddig, míg az alsófokú női ipariskolát föl nem állítják — a vasárnapi háztartási iskolákat látogassák hetenkint két órában.

Nagy Sándor halála.

A Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai R.-Társ. igazgatója, Nagy Sándor, e hó 9-ikén 43 éves korában hirtelen elhalt. A rendkívül tevékeny és munkáskörökben is szel-
tében tisztelt, modern fölfogású igazgatót súlyos ideg-baja vitte ilyen korán sírba.

Venkovits K. regénye.

Miskolcon munkálkodó jó kollégánk, Venkovits Károly egy új oldaláról mutatkozik be legközelebb mindnyájunk előtt. »A pétervári helytartó« címmel társadalmi regényt írt, és ezt még az ősszel ki is akarja adni. Művének terjedelmét tizenöt-tizenhét füve tervezi, előfizetési árát pedig két korona és ötven fillérben állapította meg. Az elő-

fizetési pénzeket legkésőbb augusztus 15-ikéig kéri beküldeni, hogy így a nyomtatandó példányszám felől tájékozódhassék. Címe: Miskolc, Szelényi-nyomda.

A bécsi nyomdász-inasok iskolájában

e hó 4-ikén tartották meg az évzáró ünnepélyt. A lefolyt tanítási évben a tanulók száma 716 volt, meg pedig 519 szedő-, 185 nyomtató- és 12 betűöntő-inas. Az iskola tanmühelyében tartott három kurzuson pedig 36 szedő és 24 gépmester vett részt. 30 tanuló versenymunkát is készített, s munkáikhoz képest ki is tüntették őket, valamint még másokat is. *Sr.*

Zala Hírlapkiadó és Nyomda R.-Társ.

céggel részvénytársasággá alakult az 1850-ben alakult Fischel Fülöp Fia cég nagykanizsai nyomdája. Ugyanitt Zala címmel jelentékeny politikai napilap jelenik meg.

Ujabb nagy gyorsajtógyár Budapesten.

A Mödlingi Gyorssajtógyár Részvénytársaság, melynek két millió korona az alaptőkéje, Budapesten fióktelepet fog létesíteni. Az új céget már bejegyezték.

Hengeranyagjavító s hengeröntő műhely.

Bardotz Sándor gépmester a Csengery-utca 68. sz. alatt hengeranyagjavító és hengeröntő műhelyt nyitott. Egy találmánya segédelmével, amelyet már hosszabb időn át bő alkalma volt kipróbálni, a teljesen használhatatlanná vált, szívósságát veszített, sőt még másolófestékes hengeranyagot is meg tudja javítani.

A római számok a régi könyvekben.

Az évszámokat — tudniillik a nyomtatás évét — már a tipográfia kezdőkorától kezdve ki szokás tenni a könyvekben. A régiek azonban e tekintetben is bizonyos változatosságra törekedtek: egyik-másik könyvnyomtató római számokat használt erre a célra, mások az arab számokkal is beérték. Voltak, akik betűkkel vegyesen használták a számokat, voltak ismét, kik az évmegjelölést a maga egészében betűkkel szedették. Hogy ne legyünk hosszadalmasak, e helyütt csak a római számokból közlünk mutatót, ezekből is csak a gyakrabban előfordulókra és mindamellett kevés nyomdász-ember által ismertekre szorítkozva:

VIII vagy IX	9	MCDXCIX	1499
XXXX vagy XL	40	MD	1500
XXC vagy LXXX	80	M cccc lci	1500
XC vagy LXXXX	90	MCDCII	1502
CCCC vagy CD	400	M.DXLIX	1549
D vagy ID	500	MDL vagy MDI	1550
DC	600	M.D.LIV	1554
DCCCC vagy CM	900	∞ DLXVI	1566
Mccccxliij	1463	∞ DLXC	1570
MccccLxxz	1472	CIC lcl xxvi	1576
Mcccc7z	1472	ciclcLXXX	1580
Mcccc.II.II et LXX	1472	CIC lcl xxc	1580
Mccccxxc	1480	CIC lcl xxvi	1581
MCCCCIII XXVIII	1488	∞ DXXCII	1582
Millic lili x viij	1488	MCCCCLXXXIII	1583
MCD XCV	1495	cic lc xxvcl	1586
M. VD	1495	∞ D XCCII X	1588
MilijD	1496	CIC lcl xxcix	1588
MijjD	1497	MCcx	1590
MIII.D	1497	CIClCC	1700
MCCCCVviii	1498	CIClCCCL.CIClDCCL	1750
MID	1499	CICl.DCCXCi	1791
McDXcix	1499	CIClDCCC	1800
MccccD	1499	MDCCC	1800
MCCCCXCVliij	1499	ciclc.lccc	1800

Ha figyelmesen megnézzük a fönnebbi évszámjelzéseket, szinte gondolkozóba kell esnünk azon, hogy

Jegyzőkönyvek s egyéb hivatalos közlemények.

Mesterszedőink és tollforgató szaktársaink figyelmét fölhívjuk a Grafikai Szemle és a Magyar Nyomdászok Évkönyve ebben a füzetben közölt pályázataira. A Grafikai Szemle mellékleteit illetőleg a pályázat föltételei csak az augusztusi és szeptemberi füzetekre érvényesek, addig tehát a mellékletek minden előzetes korrektúra nélkül közvetlenül a szerkesztőséghez küldendők be. Borítékkal e két hónapra már el vagyunk látva. Az októberre zárt mellékletekből korrektúra küldendő Wanko V.-nak (Dohány-u. 10).

miért használták ezeket a régi könyvnyomtatók ilyen talányosan. Biztos választ nem is igen tudnánk a kérdésre adni. Talán még legközelebb járunk a valósághoz, ha az egyes nyomdászok abbeli törekvésében keressük a magyarázatot, hogy munkáikat még a dátum ily jelölésével is megkülönböztessék másokétól.

Egy képkiállítás plakátjának szövege.

Még a télen történt. Hódmezővásárhelyen megnyílt egy komoly képkiállítás. Tornyai János, az ismert nevű kiváló festőművész rendezte a saját képeiből. Kollektív kiállítás Hódmezővásárhelyen, ahol még a kaputos műértő is bizonyosan ritka: mindenesetre nagy szenzáció. Az ember azt hinné, hogy Tornyai János, aki ködmönös parasztok közé ment művészetet prédikálni, rosszul járt ezzel a vállalkozásával. Korántsem, aminek az a titka, hogy a művész megtalálta a módját, hogyan kell ehhez a különös közönséghez, az ő földieizhez szólani. A kiállítást ugyan is a következő plakáttal ajánlotta a vásárhelyiek figyelmébe:

— Öreg szomszéd...!?

— Mongya ken ...

— Fikom a löcsit, minek kukaolunk mink lthton két karácson közibe könyérön és vizön, akarom mondaní kalácscon, kóbáazon mög sült tökön, mikor tárva-nyitva vár bennünket a Tornyai

!!? KÉPLŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSA ?!!

500 esztendő is elszaladt Vásárhely városa fölött,
:: még éccör ilyes valami létregyütt. ::
Pár nap mulva (uj-év estéjén) mán becsukodik!
Nem vóna-é isten ellen való vétők, ha azér az
:: 1 hatosér a tekintélyit elmellőznénk? ::

És erre a hirdetésre eladott a ködmönös mecénásoknak — nyolcezer korona ára képet. A Tornyai modern képeit vásárhelyi gazdák aggatták a mestergerenda alá.

A reklámcsinálás egy bosszantó módja.

A Tolnai Világlapja régebben regénykötetekkel jutalmazta hűségese előfizetőit. A regények silány papírosra, gépszedeőről vannak nyomtatva, s az oldalak aljára alig látható finom léniával elválasztott reklám-szöveg van tapasztva. Így a »Boldogságért« c. kötetben:

Hirtelen eszébe jutott valami, s vadul tekintett maga elé. Ujra látta ébren azt az álomképet, ami győltörte: a vérző kuttyát, amint az utca porában 10 kötet könyvet kedvezményül ad Tolnai Világlapja.

A legtöbb olvasónak nem tűnik szemébe a vékony elválasztó vonal, s így mindegyik oldal végén belezökken a tolakodó reklám okozta kéjelmetlenségbe.

Választmányi ülés 1909. évi július hó 13-án.

Elnök: Tanay József.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Augenföld M. Miksa I. alelnök, Bozsik István pénztáros, Wanko Vilmos II. titkár, Sarlós Lajos ellenőr, Boros Dezső I. leltáros, Hollósy János II. leltáros, Bauer Henrik, Burgheim Károly, Busay Balázs, Enyed János, Fekete Béla, Goldberger Armin, Müller Ignác, Novitzky N. László, Prüner Arnold, Spitz Adolf választmányi tagok és Novák László, a Grafikai Szemle szerkesztője. — Távolmaradásukat igazolták: Werner Jenő II. alelnök, Morócz Jenő I. titkár, Bányai Nándor és Schornstein Jakab választmányi tagok.

történt; a lapdísz — a borítékkal egyetemben — háromhavonként megváltoztatandó, illetve a bizottságtól (a Tanműhely meghallgatásával) kijelölt szaktagrs által 50 korona tiszteletdíj ellenében újrarajzolandó avagy újraszndendó. A folyó évi október, november és december havi lapdíszról már most gondoskodtassék, addig is a jelen kiállításában maradjon meg a lap.

II. Tartassanak fónn a mellékletpályázat föltételei azzal a megbővítéssel, hogy egy tízkoronás nyomtatói díj is rendszeresítetik függetlenül a szedői tervezettől, s hogy az összes pályaművek nyomtatás előtt megbírálásra beküldendők. Kötelezi magát ezenkívül a szakbizottság, hogy pályázaton kívüli havonként legalább két mellékletet állít ki.

III. Tekintettel arra, hogy a hirdetések szedése dolgában egyetlen nyomdában sem áll rendelkezésre annyira választékos anyag, hogy a belőlük szedett hirdetések az olvasók nagy tömegét kellőképpen érdekelnék, s egyszerűsége eléggé instrukív hatásaik volnának: a szakbizottság tagjai a Grafikai Szemle hirdetéseinek háromhavonkénti följuttatását magukra vállalják.

A szerkesztői öszejelvételek rendszeresítése a szerkesztőkre bízatik.

Több tárgy nem lévén, elnök megköszöni a megjelentek érdeklődését és az ülést bezárja.

Augenfeld M. Miksa,
I. alelnök, a bizottság elnöke.

Wanko Vilmos,
II. titkár, a bizottság titkára.

Tagsági forgalom 1909. évi június havában.

Beléptek a Körbe: Kurucz János (Hódmezővásárhely), Ofenbeck Károly, Danis Jenő, Rácz István, Farkas Ferenc, Jaberics Lajos, Wajdics Árpád, Kirchnopf Károly, Marvalics József, Hanzély Mátyás (Nagykanizsa), Hajdu Lipót, Nemetz Jenő (Pátria), Oberkersch József, Pákay János (Franklin), Felscher Vilmos (Posner), Márkus István (Székesfővárosi Házi Nyomda), Lázár Adolf (Kolozsvár), Brankovan Józsa, Bujnovszky Nándor, Deák Antal, Derka József, Maurer Rudolf, Mladencsik Zoltán, Nagy László (Stephanum), Kiss József (Közsegi), Kotzauer Ottó, Meckl Ottó, Tóth Lajos (Brassó), Gondos József II., Szabó Imre, Zachár Péter (Rózsahegy), Csapó Gyula, Együd István, Révész Béla, Schön József (Marosvásárhely), Kámán József (Hornyanaszky). — *Hátralék miatt törleendő:* Fischer Miklós, Miltza József (Eger), Indig Jenő (Máramarosaziget), Veres Lajos (Brád), Horovitz Rikárd (Nagyszombat), Khern Adolf, Lázár Dezső, Radek Jenő, Spitzer Lajos, Schmiéd Rudolf, Burger Mór, György József, Kis János, Neumann Izásk, Szabó Antal, Bartha Antal, Erdélyi Sándor, Eidler Ferdinánd, Haulik Zeigmond, Heimler Kálmán, Pákovits Ferenc, Práger József, Hirth Aladár, Czobor László, Szapanos József, Rácz József, Szikora Sándor, Taraczkó Gyéza, Neumeyer Imre (ismeretlen tartózkodásúak). — *A hó végén 12 tiszteletbeli, 1689 rendes, összesen 1701 tag.*

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából a Kör szakbizottsága a magyarországi könyvnyomtatók fokozottabb szakbeli fejlődésre buzdítása végett pályázatot hirdet:

I. a Grafikai Szemle mellékleteire, az illető füzet borítékát is;

II. a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki legjobb szakcikkére;

III. ugyanez Évkönyv legjobb mellékleteire.

Általános föltétel:
A pályázatok bármelyikében is csak a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.

Különleges föltételek:
I. a Grafikai Szemle mellékleteire vonatkozólag:

A Szakkörnek e pályázata havonként megismétlődik 30–30 korona jutalomdíjjal, amely össez lehetőséggel kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára, esetleg a boríték csinálójának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek részt, amilyenek a szedési elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A mellékleteknek előbb már okvetlenül valamely célra kellett kinyomtatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papirosnak az árát térítjük meg. A borítékok nyomtatására ez a pont természetesen nem vonatkozik. Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 15-ikéig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adattak. Később föladott mellékletek a következő hóra maradnak. Példányszám 2100. Korrektúrának előzetes beküldése fölöleges, a papirosról szóló számla a köldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el, s a döntés meg a bírálati jelentés a mellékletekkel egyidejűleg jelenik meg.

II. A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki kötetében megjelenendő szakcikkre vonatkozólag:

E pályázaton részt vesznek az 1910-iki Évkönyvben megjelenő össez szakdolgozatok. Pályadíj az elsőnek 50, a másodiknak 30 korona.

A szakdolgozatok beküldési ideje augusztus 10. Mindenesetre jól teszik azonban a pályázók, hogy ha az illusztrálást stb. illetőleg mentől hamarabb érintkezésbe lépnek Novák László szerkesztővel (V. Hoid-utca 7).

A bíráló bizottság a szakdolgozatokat még a megjelenés előtt bírálja el, s bírálását és döntését az Évkönyvben közli.

III. A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1910-iki mellékleteire vonatkozólag:

Ennek a pályázatnak az lévén a célja, hogy Magyarországon nyomdaiparának képességét mutathassuk be: részt vesz benne minden olyan beküldött melléklet, amelyen a szedési elem kellőképpen képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni.

A méretekre stb. vonatkozó fölvilágosítások a szerkesztőtől tudhatók meg.

Az első díj 50, a második 40, a harmadik és negyedik 30–30, az ötödik 20 korona. Az arra érdemeseket ezenfelül dicsérő oklevéllel tünteti ki a bíráló bizottság. Az öt pályadíj közül kettő okvetlenül vidéki munkának juttatandó.

Tagsági járulékokban a mult hóban befolyt:

a) Egyesektől (I. a 162. oldalon olvasható pénztári kimutatást): Péntek László 3.—, Breitner Miksa 1.20, békéscsabai helyi csoport 3.60, Kurfürst Miksa 3.60, Péter Ferenc 3.—, Leéb Manó 1.80, Hegedüs Péter 3.60, Hódy Ferenc 1.80, Bujnovszky Nándor 1.20, Klein Jenő 1.20, Goldfinger Mór 1.80, Molnár Károly 0.60, Varga Dezső 0.60, Klein Rudolf 0.60, Markovits Béla 0.60, Dobos Géza 0.60, Schuller Gusztáv 0.60, Gabriel Károly 0.60, Markovits Kálmán 0.60, Wolf Sándor 0.60, Farkas Lajos 0.60, Steiner János 0.60, összesen 32.40 korona.

b) A vidékről (I. a 162. oldalon olvasható pénztári kimutatást): Szekszárd 4.20, Kecskemét 3.—, Hódmezővásárhely 4.20, Eger 4.20, Ujpest 6.60, Nyitra 3.—, Nagybecskerek 12.60, Losonc 1.20, Kolozsvár 13.20, Makó 3.—, Szeged 7.80, Székesfehérvár 13.80, Brassó 5.40, Mohács 3.—, Marosvásárhely 10.20, Rózsahegy 6.—, Ungvár 6.—, Győr 16.20, Gyoma 6.—, Szamosujvár 1.80, Gyula 1.80, összesen 133.20 korona.

Kondícióbeli változások pontos bejelentése.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását — tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is — haladéktalanul adják tudtúl a Kör pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4. szám alatt), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelező-lap beküldése.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1909. évre.

(Huszonegyedik évfolyam. Szerkesztette *Novák László*.) Ebből a több mint tizennygy ívnyi terjedelmű s huszonhét műmelléklettel ellátott pompás könyvből még mindig van eladó példány. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál (Budapest, Sándor-tér 4).

A Szakkör vidéki pénztárosainak figyelmébe!

Körünk ez év január havától tagja a magy. kir. póstatársulat-pénztár csekk-osztályának (22766. sz.). A megfelelő csekkfüzeteket már szét is küldöttük, tehát kérjük a vidéki pénztárosokat, hogy példányukat azonnal a csekkok útján juttassák hozzánk. Ezek hátsó oldalán írásbeli közlemények (tagnévsor, Szemle-szükséglet stb.) is följegyezhető, ami által minden egyéb az eddigi ügykezelésben fölmerült portó-költség megtakarítható.

Választmányi ülés 1909. évi június 22-ikén.

Elnök: *Tanay József*.

Jelen vannak: *Tanay József* elnök, *Augenfeld Miksa* I. alelnök, *Werner Jenő* II. alelnök, *Morócz Jenő* I. titkár, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Bozsik István* pénztáros, *Boros Dezső* I. leltáros, *Hollósy János* II. leltáros, *Bárány Nándor*, *Bauer Henrik*, *Burghaim Károly*, *Busay Balázs*, *Novák Alajos*, *Prüner Arnold*, *Spitz Adolf* választmányi tagok, továbbá *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője. — Távollmaradásukat igazolták: *Sarlós Lajos* ellenőr, *Enyedy János*, *Fekete Béla*, *Gyöngyösi Sándor*, *Novitzky N. László*, *Schorstein Jakab* választmányi tagok.

Elnök az ülést megnyitván, a múlt ülés jegyzőkönyve fölolvastatik és hitelesítetik. A jelen ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Novák Alajos* és *Spitz Adolf* választmányi tagokat kéri föl.

Napi rend előtt szót kér *Hollósy János* s hosszabb indokolás kíséretében többek nevében a következő indítványt nyújtja be: „Mondja ki a választmány, hogy a Grafikai Szemle szerkesztői mellé a szakbizottság tagjait szakdolgozatban egyenrangú lényegűként rendeli ki. A bizottság technikai dolgokban önmegrendelkezési joggal bír, s hetenként legalább egyszer rendez összejöveteleket tart a szerkesztőkkel.” (*Tanay József* elnök az elnöklést *Augenfeld M. Miksa* I. alelnöknek adja át.)

Az indítvánnyal szemben elsőnek *Tanay József* mint a Grafikai Szemle szerkesztője emel szót. Kijelenti, hogy az indítványt a szerkesztőszéggel szemben megnyilvánuló bizalmatlanságnak tekintí. De miután a szerkesztők mandátumukat a közgyűléstől kapták, őket a választmány esetleg megnyilvánuló bizalmatlansági szavazata nem érintheti. Különbösen is az indítványt olyan messzemenő, hogy a fölött a választmány nem is határozhat, miután a szakbizottság hatásköre az ügyviteli szabályokban van körülírva. Nézete szerint az indítvány részletes megvitatására a szakbizottság a szerkesztők és a pénztáros bevonásával külön ülésre hívandó egybe, amely aztán megállapodásait a választmány elé terjesztené. (Szólt az elnöklést újból átveszi.)

Az indítványhoz még *Werner Jenő*, *Augenfeld M. Miksa*, *Bárany Nándor*, *Burghelm Károly*, *Hollósy János* és *Novák László* szó-lottak, akiknek hozzászólása után a választmány az indítvány részletes megvitatását az összes fölmerült kérdésekkel együtt elnök javaslata értelmében a szerkesztők, a pénztáros s a szakbizottság közös értekezése elé utalja.

Elnök bejelentí, hogy a kereskedelmi minisztérium a szaktanfolyam céljaira kért pótszegély iránti kérelmet elutasította. Tudomásul szolgál.

Elnök bejelentí, hogy a fővárosi közmunkák tanácsa a Szakkör abbeli kérelmét, hogy a Főherceg-Sándor-teret vagy Bérkocsia-utcát Gutenbergről nevezzék el, a következő indokolással utasította vissza: „A régi utca- és térelnevezések változtatása a gyakorlati életben folytonos zavarokra adván okot, de különben is az utca- és tér-elnevezésekre megállapított elvek szerint régi, jóhangzású nevek fölcserélésének helye nem lévén, a tanács a Főherceg-Sándor-ter, illetve Bérkocsis-utca elnevezést továbbra is fentartja.” — A választmány a bejelentést sajnálattal veszi tudomásul.

A választmány tudomásul veszi, hogy a szaktanfolyam vita-estélyét őszre halasztották, amelyen egyúttal a jövő évi tanfolyam ügyét is megvitatják.

Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Miután a Szakkör és az Iparművészeti Iskola által közösen fentartott Nyomdászati Tanműhely vezetősége részéről a Szakkört több rendbeli mellőzés érte, a választmány megbízza a Tanműhely mellé rendelt bizottságot, hogy ezekre nézve illetékes helyen fölvilágosítást kérjen.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekesztí.

Morócz Jenő, I. titkár.

A magyar állam nyomdászattörténeti térképe.

(Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta *Firtinger Károly*.) Ebből a hasznos kis történelmi munkából is van még néhány példány. Ára 60, postán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják. Megrendelhető Bozalk István pénztárosnál (Gutenberg-Otthon).

Szakkörünk szaktanfolyamainak értesítőiből

még mindig vannak eladásra szánt példányok. Egy-egy koronájával kaphatók például az 1904-1905., valamint az 1907-1908-adi ki iskolai évről szóló értesítők (szerkesztették *Tanay József*, *Novák László* és *Augenfeld Miksa*). Sok szedés- s egyéb példával, valamint műmelléklettel. A szakmájukban fejlődni óhajtó szaktársak nélkülözhetetlen kézi könyvei. Rövid, tömör összefoglalásban ismertetik a tanfolyamokon előadott tanítási anyagot. Megrendelhetők a Grafikai Szemle kiadó hivatalában (Budapest V, Hold-u. 7) vagy Bozalk István szakköri pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4).

Fotografus kedvezménye tagjaink részére.

Erdélyi M. cs. és kir. udv. fényképész (Budapest IV, Semmelweis-utca 2. sz., a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készíttetésékor a következő kedvezményt adja:

6 darab vizít-fénykép	6 korona,	12 darab 10 korona.
6 „ kis makarikép	14 „	12 „ 24 „
6 „ kabinetkép	16 „	12 „ 26 „
6 „ makarikép	20 „	12 „ 36 „

Megrendelés alkalmával az illető szaktársnak a legutolsó óról szóló nyugtával kell igazolnia, hogy fényleg tagja a Szakkörnek.

A tag szórakozási alkalmá körhelyiségünkben.

Körhelyiségünk a Gutenberg-Otthonban van (bejárát az épület bérkocsia-utcai részén). A helyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtt 9 órától 1-ig. Olvasó-terem, billiard, dominó, szakiapok és szépirodalmi folyóiratok állanak itt a tagok rendelkezésére.

Kedvezményes színház- és fürdő-utalványok.

A *Vígszínházba* és *Uránia-színházba* mintegy húsz-huszonöt százalékkal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók a pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5), valamint a *Hungária-fürdőbe* szóló kedvezményes jegy-utalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként 4, a fürdőbe 2 fillér.

A múlt évi Grafikai Szemle bekötési táblája

már elkészült, s megrendelőinknek azjéjjel is küldöttük. Néhány darab azonban még rendelkezésre áll, s fővárosi megrendelőink 1.40 koronáért, vidékieknek (portómentesen) 1.50 koronáért adjuk.

Fölvívás Körünk vidéken dolgozó tagjaihoz.

A tanfolyamok vezetősége fölvívja a vidéki tagtársakat, hogy a kiállítás- és fölolvadásokra vonatkozó megkereséseiket egyenesen a tanfolyamvezetőséghöz intézzék, és pedig a kiállítás napja előtt legalább négy héttel. (Megkeresések Wanko Vilmos szakköri másodtitkárnak a címére, Budapest VII, Dohány-utca 10. sz. alá, a Fried és Krakauer féle nyomdába intézendők.)

A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai:

a) Egész oldalnyi hirdetésé:	egy évre	240.— korona.
„ „ „	fél évre	130.— „
„ „ „	negyed évre	70.— „
„ „ „	egyszeri közlés	30.— „
b) Fél oldalnyi hirdetésé:	egy évre	130.— „
„ „ „	fél évre	70.— „
„ „ „	negyed évre	40.— „
„ „ „	egyszeri közlés	20.— „
c) Negyed oldalnyi hirdetésé:	egy évre	70.— „
„ „ „	fél évre	40.— „
„ „ „	negyed évre	25.— „
„ „ „	egyszeri közlés	13.— „
d) Nyolcad oldalnyi hirdetés:	egy évre	40.— „
„ „ „	fél évre	25.— „
„ „ „	negyed évre	15.— „
„ „ „	egyszeri közlés	8.— „

Az apró hirdetéseknek az ára az első közlésékor petit oronként negyven fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb.

Szerkesztik *Tanay József* és *Novák László*. — Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. sz. (telefon 36—02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában, Sas és Bauer budapesti papírraktáros cégnek a papírosára. — Előfizetési ár: egész évre 4 korona, fél évre 2 korona. Egyes szám ára 40 fillér.

BÖLE JÓZSEF

első magyar
könyvnyomdai szakasztalossága
Budapest, Horánszky-utca 3.

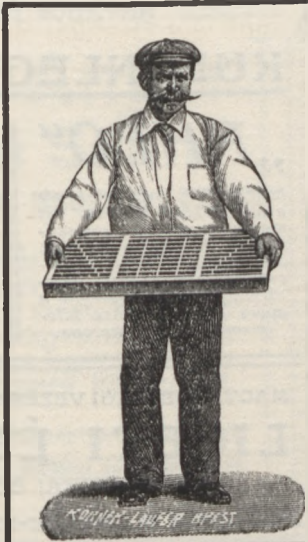

Állandó raktárt tart betű-szekeré-nyek- s regálisokból, könyvkötői fa-szerelvényből. Javításokat pontosan eszközöl. Elvállal minden más asztalosmunkát is

Schöntag Gyula

könyvnyomdai szakasztalos
VI, Váci-körút 51. sz.

Kizárólag könyvnyomdai s könyvkötészet fa - szerelvénnyel készítésével foglalkozik. Állandó raktára van kitűnő száraz anyagból készült szekrényekből és regálisokból. Kis antikva - szekrény ára 7 kor., nagy szekrényé 9 kor. Árjegyzék ingyen.

FISCHER ÉS MIKA

BETŰÖNTÖDE ÉS STEREOTIPÁLÓ MŰHELY.

BUDAPEST VI, RÉVAY-U. 6
Telefon 28-62.

Elvállal igen jutányos árban egész nyomdai berendezéseket. A legkülönbözőbb célszerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. És folyton készletben tart: szerb és héber betűket és kizárásokat, nyomdai szerelvénnyeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben.

Ajánlja szabadalmazott nyomdai vonalzó berendezését táblázat-szedéshez. Egy oktáv garnitúra ára 20 korona.

Koblinger Gyula

fotocinkográfiai műintézete.

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

Fiókfestékgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék elismert jó minőségben.

Magyarországi s ausztriai raktár:
CARMINE HUGÓ
grafikai szaküzlet

Bécs **BUDAPEST** Prága
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kittüntetve: Páris 1900: Grand Prix s két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-16.

Cheque-számla a m. kir. postatakarékpénztárnál Budapest 23.610. sz. a. Chequeszámla k. k. Post-Sparkassen-Amt Wien Nr. 65.616.

A modern ornamentikában és tervezésben teljesen jártas szaktárs elvállalja stílszerű könyvdíszek, úgymint iniciálék, fejlécek, záródíszek készítését, teljesen modern fölfogásban. — Készít ezenkívül mindenféle könyv- s árjegyzékbortéket, elvállalja egész könyvek díszítését, valamint egyes lapok illuminálását. Címe megtudható a szerkesztőktől.

Bozsik István szakköri pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4, Gutenberg-Otthon) kapható:

A magyar állam nyomdászattörténeti térképe.

Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta: Firtinger Károly. — Ára 60, póstán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják.

Magyar Nyomdászok Évkönyve 1909. évre.

Huszonnegyedik évfolyam.

Szerkesztette: Novák László.

Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre Budapesten.

Terjedelme több mint tizennégy ív, mellékleteinek száma huszonhét. Tartalom dolgában fölülmúlja az összes korábbi köteteket. Ára 4 korona. Megrendelhető Bozsik István pénztárosnál Budapesten, Sándor-tér 4. szám.

KOCH & GRÜN

FESTÉKGYÁRA, OFFENBACH

KÉSZIT: MINDENFÉLE SZINES ÉS FEKETE FESTÉKEKET A SOKSZOROSÍTÓ SZAKMÁK RÉSZÉRE, VALAMINT KITÜNŐ HENGER-
ANYAGOT ÉS KENCÉT.

KÜLÖNLEGESSÉGEI:

„RHEO“

festékpótlék, melyből kevés a festék közé keverve, azt simulékonnyá, gyorsan száradóvá és szaporává teszi, a nyomásnak szép fényt kölcsönöz, a lehuzódást megakadályozza és elősegíti a gyors száradást. Ára kilogrammonként 5 korona.

„VAVIA“

kézmósó-szer, mely szappan helyett használva, eltávolítja a festéket a kézből és a kéz bőr eldurvulását megakadályozza. Ára 5 kilogrammonként bádogdobozokban 5 korona.

MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELET S RAKTÁR

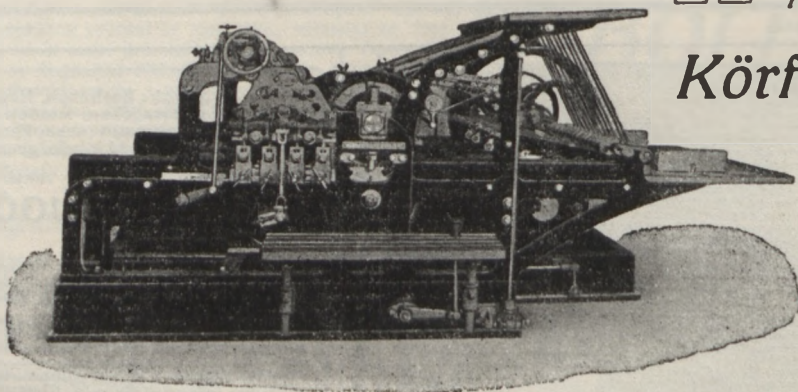
LIGETI ÉS TÁRSA

GRAFIKAI SZAKÜZLET

Budapest V., Kádár-u. 8. Telefon 111—13.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

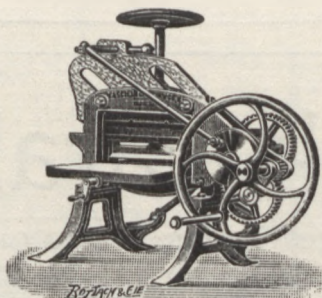
GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotípiai gyorsajtók rövidített ívkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kézisajtók.
— — Könyvkötő-gépek. — —

Körforgó nyomógépek

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ív nagyság számára.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papíros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

Magyarországi képviselők:

SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 38

KÖNIG ÉS BAYER

= fotocinkográfiai műintézete =

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindenemű képek nyomtatásához a legjobb kivitelben.

**AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡**

Házasklubjii felvételek.

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár.

BERGER ÉS WIRTH

Gyártelep: Budapest IX,
Márton-utca 19. sz. alatt.

A cég törzsgyára: Lip-
csében (Németország).

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Hengeröntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb s jobb a házi öntésnél. »Patent«, »Viktoria« s »Bianca« hengeranyag kockázott és sima táblákban. ————— Telefon-szám: 56—64.

Fiókgyárak: Berlin, Barmen, Florenc, London, New-York, Páris, Szentpétervár.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
 fekete és színes festékek gyártása.

Telefon :
93—29.

Különlegesség: a „VORAN” kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

Grafikai osztály :

A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

Vezérképvisellete és nagy raktára

a „Chromo” altenburgi papírgyárnak,
J. Friedrich Daechsler langenalten-
heimi kőbányájának,
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely.

Litográfiai kövek.

Kőrforgógép-nemez, könyvnyomdai gé-
pekhez való alátét-nemez, stereo-
típiái matrica-nemez.

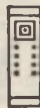
Budapesti gyártelep : VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

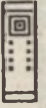
BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. o Legnagyobb választék orosz betűkből. o Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. o Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Akadémia-u. 8.

a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet !!

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott Krause Károly lipcsei gyá-
rából, vagy ennek képviselőjétől Kaufmann Gyulától, kinek raktárában
Budapesten, VII. ker., Kertész-utca 48. szám alatt a gépek megtekinthetők.

TELEFON : 75—48.

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISÉK

BUDAPEST
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

REIT & Co.

HAMBURG

**DRUCKFARBEN
FABRIKEN**

Főraktár és Iroda:
MÖLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégebb és legnagyobb nyomdai, könyomdai és könyvkötészeti festékek gyára Budapesten.

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításokon versenyen kívüli jury-tag.

GYÁR: BUDAFOKON

BUDAPEST MELLETT. ☎ TELEFON-SZ. 37-58.
11 gyár és 40 lerakat az egész világon.

Grand Prix :
St.-Louis 1904,
Löttich 1905, és
Milano 1906.

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az összes grafikai szakmák részére. Másoló-festékek. Arany- és ezüst-festékek. Kencék. Hengeranyag és azok öntése. Preparált papírok könyomdák részére.

Alapítatott az 1818. évben.

Alapítatott az 1818. évben.

Iroda és raktár: IV. ker., Ferenc-József-rakpart 27. sz.

Bélyegző-metszés.
Mechanikai műhely.
Galvanoplasztika.

Ólomzár-gyártás.
Tömöntöde.
Rézlénia-gyártás.

Első magy. betűöntöde

☐ részvény-társaság ☐

Budapest VI, Dessewffy-utca 32. sz.

Telefonszám 23—70.

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német,
tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből,

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és
egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész
nyomdai berendezések jutányos árban és
☐ gyorsan fogatosítatnak. ☐

UJDONSÁG!

UJDONSÁG!

Egyetemes tabella-alapzat

Czettel és Bendtner szabadalma.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT
A GRAFIKAI IPAR-
ÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐK

TANAY JÓZSEF
NOVÁK LÁSZLÓ

MEGJELENIK MINDEN
HÓNAP VÉGÉN

1909. 8. SZÁM

XIX. KÖTET

FOLYÓIRAT

1923/24. 180.

Az elragadtatás

dicsérő hangján beszél mindenki,
aki eddig használatba vette a mi

MATADOR

■ zárókészülékeinket, ■

mert azok a formazárás terén forradalmat idéztek elő. A formazárás egyszerűbb és az egész művelet 2-3 kézlogás által végezhető. Óriási időtakarítás, szabályos zárás, pontos regiszter, a ráma és a készülék egy,

a „spiesz“ kiküszöböltetett.

Zárókészülékeink eddig a következő nyomdákban vannak használatban: Athenaeum, Bpest. Drotleff J., Nagyszében. Hamburger és Birkholz, Bpest. Hölbling F., Eszék. Károlyi Gy. Bpest. Kir. udv. könyvnyomda, Sofia. „Pallas“ Bpest. „Pátria“ Bpest. Pester Lloyd, Bpest. Propper L. Bpest. Részvény-ny., Bpest. Stephaneum Bpest, és mindenhol rendkívül meg vannak elégedve.

Első sorban tehát fontos érdeke, hogy rendelését minél előbb feladja

PUSZTAFI R. és T_{SA}

cégnek Budapest, Akadémia-u. 8

KÖNYVNYOMDÁSZOK
SZAKKÖRE BUDAPEST

KÖRHELYISÉG: VIII, BÉRKOCSIS-UTCZA 2. SZ. ♦♦ ELNÖKSÉG: V, HOLD-UTCZA 7. SZ.

KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE ♦ BUDAPEST

KÖRHELYISÉG VIII, BÉRKOCSIS-UTCA 2.

ELNÖKSÉG V. KER. HOLD-UTCA 7. SZ.

KÖNYVNYOMDASZOK
SZAKKÖRÉ BUDAPEST

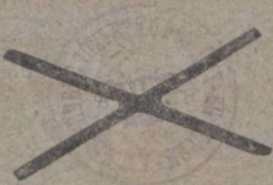
FŐSZERKESZTŐ
DR. EGRY BÉLA
ORSZGY. KÉPV.

PÉCSI KÖZLÖNY

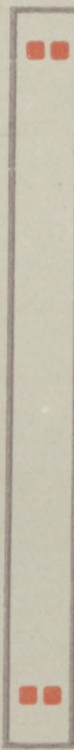
FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI NAPILAP. MEGJELENIK NAPONKINT
ESTE 6 ÓRAKOR. SZERKESZTŐSÉG: PÉCS, KIRÁLY-UTCA 24. SZ.

FELELŐS SZERK.
DÓMEL ANZELM
0000000000000000

MADARÁSZ B. KÖNYVNYOMDÁJA

PÉCSETT, KIRÁLY-UTCA 24. SZ. TELEFON 111.

ÁRJEGYZÉKEK
FALRAGASZOK
FOLYÓIRATOK
KÉSZÍTÉSE ♦
ALAPÍTOTT 1890.

HEDVIG SÁNDOR
□ □ KÖNYVNYOMDÁJA □ □
BUDAPEST, DOHÁNY-UTCA 12.

KÖNYVNYOMDAI
MUNKÁK ♦ ♦
LEGPONTOSABB
KIVITELE ♦ ♦
TELEFON 29—73.

M. KIR. POSTACHEQUE- ÉS CLEARING
FORGALOM 12.635. SZ.

BUDAPEST, 19

Szedte : GRÜNVALD JÓZSEF.

Tervezte : GAJDA JÁNOS.

KÖNYVNYOMDA,
KÖNYV, PAPIR,
ÉS DISZMŰÁRU-
KERESKEDÉS.
NYOMZASZVÁNY,
RAKTÁR.

KOMOR TESTVÉREK RÓZSAHEGY 00 HID-UTCZA

KÖNYVKÖTÉSZEI.
0 0 0
FÉNYKÉPÉSZEZI
CZIKKÉK RAK-
TÁRA, KÖLCSÖN-
KÖNYVTÁR.

Szedte : Propper Jenő.
Nyomta : Gondos József.

A „GRAFIKAI SZEMLE” MELLÉKLETE.

Rózsahegy, 19

Komor Testvérek könyv-
nyomdája Rózsahegyén.

